

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali-alan koulutusohjelma

Merja Saarelainen

PARISUHDEVÄKIVALTA SAMAA SUKUPUOLTA OLEVIENTEN
IHMISTEN PARISUHTEISSA

Opinnäytetyö
Elokuu 2018

OPINNÄYTETYÖ
Elokuu 2018
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä
Merja Saarelainen

Nimeke
Parisuhdeväkivalta samaa sukupuolta olevien ihmisten parisuhteissa

Toimeksiantaja
Rikosuhripäivystys, Joensuun aluetoimisto

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa toimeksiantajalle Rikosuhripäivystyksen Itä-Suomen aluetoimistolle sellaista tietoa, jota toimeksiantaja voi hyödyntää palvelujen kohdentamiseksi myös seksuaalivähemmistöille. Tavoitteena on kyselytutkimuksen avulla selvittää samaa sukupuolta olevien parisuhteissa tapahtuvaa parisuhdeväkivaltaa uhrin näkökulmasta.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella, jota jaettiin pääasiassa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille suunnattujen palvelujen ja järjestöjen kautta heidän sosiaalisen median kanavillaan. Lisäksi linkkiä jaettiin Rikosuhripäivystyksen sosiaalisen median välityksellä. Kyselylomakkeessa hyödynnettiin menetelmätriangulaatiota laadullisilla ja määrällisillä kysymyksillä. Aineisto analysoitiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia hyödyntäen.

Työn tulokset osoittavat, että parisuhdeväkivaltaa koetaan Suomessa myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten parisuhteissa, kun parisuhteessa ollaan samaa sukupuolta olevan ihmisen kanssa. Parisuhdeväkivalta koetaan aiheeksi, jonka olemassaolo tunnustetaan, mutta todetaan sen olevan aihe johon ei vielä oikein osata puuttua. Selvityksen mukaan väkivallan kokemukset ja seuraukset ovat osittain yleistettävissä muihin suomalaisiin parisuhdeväkivallan tutkimuksiin, mutta seksuaalinen suuntautuminen tuo parisuhdeväkivaltaan ja avun hakemiseen erityispiirteitä. Seksuaalinen suuntautuminen tai parisuhteen muoto voivat olla myös esteitä avun hakemiselle.

Kieli
suomi

Sivuja 53
Liitteet 3
Liitesivumäärä 14

Asiasanat
parisuhdeväkivalta, seksuaalivähemmistöt, kyselytutkimus

THESIS
August 2018
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Author
Merja Saarelainen

Title
Intimate Partner Violence in Same Sex Relationship

Commissioned by
Victim Support Finland, the Regional Office of Eastern Finland

Abstract

The purpose of the thesis was to find out experiences of intimate partner violence between the sexual minorities in a relationship with the same sex. Another purpose was desirable to find out how to apply for help and the possible obstacles to seeking assistance. The thesis was commissioned by Victim Support Finland, Regional Office of Eastern Finland.

The thesis was conducted using qualitative research methods. The data was collected through an electronic questionnaire distributed mainly through the sexual and gender minorities' services and organizations. In addition, the link was distributed via the social media of the Victim Support Finland. The questionnaire utilized the method triangulation in the form of qualitative and quantitative questions. The data was analyzed using data-driven content analysis.

The survey reveals that intimate partner violence is experienced in Finland also in relationships of people belonging to sexual and gender minorities when they are in a relationship with the same sex. Intimate partner violence is perceived as a theme whose existence is acknowledged, but it is said to be a topic that is not yet properly tackled. According to the study, the experiences and consequences of violence can be partially generalized to other Finnish partner violence studies, but sexual orientation brings special features to intimate partner violence and seeking help. Sexual orientation may also be an obstacle to seeking help.

Language
Finnish

Pages 53
Appendices 3
Pages of Appendices 14

Keywords
intimate partner violence, sexual minorities, survey

Sisältö

1	Johdanto.....	7
2	Parisuhdeväkivalta ja palvelut	8
2.1	Parisuhdeväkivalta	8
2.2	Parisuhdeväkivalta Suomessa	9
2.3	Parisuhdeväkivallan muodot	10
2.4	Parisuhdeväkivallan kierre ja väkivallan seuraukset.....	12
2.5	Palvelut parisuhdeväkivaltaa kokeneille	14
3	Seksuaalivähemmistöt	16
3.1	Seksuaalinen suuntautuminen ja seksuaalivähemmistöt.....	16
3.2	Sukupuolen moninaisuus	17
3.3	Seksuaalivähemmistöjen asema Suomessa	18
4	Parisuhdeväkivalta samaa sukupuolta olevien ihmisten parisuhteissa	19
4.1	Parisuhdeväkivalta kansainvälisten tutkimusten valossa	19
4.2	Väkivallan erityispiirteitä samaa sukupuolta olevien parisuhteissa ...	21
4.3	Myyttejä väkivallasta samaa sukupuolta olevien parisuhteissa	21
5	Opinnäytetyön lähtökohdat.....	22
5.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	22
5.2	Toimeksiantaja	23
5.3	Tutkimuksen tausta	24
6.3	Internet-kyselyn toteutus	28
6.4	Aineiston käsittely ja analysointi.....	30
7	Tutkimustulokset	32
7.1	Vastaajien taustatiedot	32
7.2	Taustatiedot väkivallan kokemuksista	33
7.3	Koetun väkivallan muodot	34
7.4	Avun hakeminen	35
7.5	Avun hakemisen esteet	38
8	Johtopäätökset	40
9	Pohdinta	44
9.1	Yleisesti	44
9.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	45
9.3	Hyödynnettävyys ja jatkotutkimusideat.....	46
9.1	Ammatillinen kasvu	Error! Bookmark not defined.

Liitteet

Liite 1	Toimeksiantosopimus
Liite 2	Kyselylomake ja saatekirje
Liite 3	Kuviot

Sanasto

Biseksuaali

kokee seksuaalista, emotionaalista ja/tai romanttista vetoa sekä omaa että eri sukupuolta olevia ihmisiä kohtaan kohtaan.

Cis-mies

mies, joka kokee syntymässä määritellyn sukupuolen omakseen.

Cis-nainen

nainen, joka kokee syntymässä määritellyn sukupuolen omakseen.

Hetero

kokee seksuaalista, emotionaalista ja/tai romanttista vetoa eri sukupuolta olevia ihmisiä kohtaan.

Heteronormatiivinen

ajattelutapa, jossa heterous nähdään muita suuntautumisia toivotumpana, luonnollisempana ja parempana.

Homoseksuaali

mies joka kokee seksuaalista, emotionaalista ja/tai romanttista vetoa samaa sukupuolta olevia ihmisiä kohtaan. Käytetään myös laajemmin merkitsemään ihmistä, joka kokee seksuaalista, emotionaalista ja tai romanttista vetoa samaa sukupuolta oleviin ihmisiin.

Lesbo

nainen, joka kokee seksuaalista, emotionaalista ja/tai romanttista vetoa samaa sukupuolta olevia ihmisiä kohtaan.

LHBTG

kirjainyhdistelmällä viitataan sekä seksuaali- että sukupuolivähemmistöihin: lesbot, homot, bi-seksuaalit, trans-ihmiset ja queerit. Kirjainyhdistelmästä on eri versioita riippuen mihin ryhmiin halutaan viitata.

Panseksuaali

kokee seksuaalista, emotionaalista ja romanttista vetoa kaikkia sukupuolia olevia ihmisiä kohtaan. Sukupuolella ei ole heille merkitystä, vaan he ihastuvat ihmiseen.

Seksuaalivähemmistöt

Ihmiset, joiden seksuaalinen suuntautuminen on jotain muuta kuin heterous (mm. homot, lesbot, bi-seksuaalit jne.).

Sukupuolivähemmistöt

sukupuolivähemmistöön kuuluvat transihmiset, sukupuolettomat, intersukupuoliset ihmiset sekä sukupuoliristiriitaa kokevat ihmiset.

Transsukupuolinen

ihminen, jonka sukupuolikokemus ei vastaa syntymässä määriteltyä sukupuolta. Transsukupuolisen sukupuoli-identiteetti voi olla mies, nainen ja/tai jotain muuta.

Trans-mies

mies, joka ei koe syntymässä määriteltyä sukupuolta omakseen. Syntymässä työksi määritelty mies voi viitata itseensä miehenä, trans-miehenä tai transtaustaisena.

Trans-nainen

nainen, joka ei koe syntymässä määriteltyä sukupuolta omakseen. Syntymässä pojaksi määritelty nainen voi viitata itseensä naisena, trans-naisena tai transtaustaisena.

1 Johdanto

Suomalaisen parisuhdeväkivallan tutkimus on kehittynyt vähitellen lapsien kokeman perheväkivallan tutkimuksesta, naisiin kohdistuvan väkivallan ja ikääntyvien ihmisten kokeman lähisuhdeväkivallan tutkimuksen kautta myös miesten kokeman parisuhdeväkivallan tutkimukseen (Ensi- ja turvakotienliitto 2014). Samaa sukupuolta olevien ihmisten parisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa ei Suomessa ole juurikaan tutkittu. Tämä opinnäytetyö selvittää parisuhdeväkivallan kokemuksia samaa sukupuolta olevien ihmisten parisuhteissa ja osoittaa, että myös seksuaalivähemmistöjen parisuhteissa keskuudessa tapahtuu parisuhdeväkivaltaa. Suomalaisen tutkimuksen puuttuessa on opinnäytetyössä hyödynnetty kansainvälisiä tutkimuksia aiheesta.

Tämän opinnäytetyön selvityksen kohteena ovat seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten kokemukset parisuhdeväkivallasta ja siihen haetusta avusta sekä mahdolliset esteet avun hakemiselle. Vähemmistöasema voi merkitä myös avun hakemisen haasteita joista palvelun tarjoajien tulisi olla tietoisia (Lehtonen 2006, 54).

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella. Kyselyä jaettiin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin suuntautuneiden eri toimijoille ja heidän aluejärjestöilleen. Kaikkiaan kyselyyn vastasi 82 henkilöä, ja lopulliseen analyysiin jäi 58 loppuun asti vastattua lomaketta. Aineiston analyysissä sovellettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Opinnäytetyön myötä kerätty kokemustieto jää toimeksiantajan käyttöön.

Opinnäytetyön raportti etenee suomalaisen parisuhdeväkivallan ilmiön tarkastelun kautta tarkastelemaan joidenkin kansainvälisten tutkimusten tuloksia seksuaalivähemmistöjen kokemasta parisuhdeväkivallasta. Sen jälkeen, esittelen tutkimuskysymykset sekä toimeksiantajan, ennen opinnäytetyössä käytettyjen menetelmällisten valintojen kuvausta. Lopuksi esittelen opinnäytetyössä saatuja tuloksia, päättäen raportin johtopäätöksiin ja

pohdintaan. Sanasto, jossa avataan opinnäytetyössä käytettyjä sanoja ja lyhenteitä, on sijoitettu opinnäytetyön alkuun, heti sisällysluettelon jälkeen..

2 Parisuhdeväkivalta ja palvelut

2.1 Parisuhdeväkivalta

Parisuhdeväkivallalla tarkoitetaan kahden intiimissä suhteessa olevan ihmisen välillä tapahtuvaa väkivaltaa. Tämä intiimi suhde voi olla seurustelusuhde, avo- tai avoliitto, jo vakiintunut suhde tai vasta alkuvaiheessa oleva, jossa vielä harkitaan suhteen mahdollisuuksia. Parisuhde voi olla muodoltaan heteroseksuaalinen tai bi- tai homoseksuaalinen. (Ronkainen 2017, 32.) Parisuhdeväkivalta on pohjimmiltaan kontrollointia ja käyttäytymismalli jolla pyritään valvomaan ja kontrolloimaan toisen käytöstä. Kontrolloinnissa ei ole kyse fyysisestä voimasta tai biologisesta sukupuolesta. (Oranen 2004, 130.) Näin ollen väkivallan tekijä voi olla nainen tai mies huolimatta seksuaalisesta suuntautumisesta tai sukupuoli-identiteetistä.

Parisuhteessa tapahtuvasta väkivallasta voidaan käyttää monia ilmaisuja, kuten perheväkivalta, kotiväkivalta, lähisuhdeväkivalta, naiseen kohdistuva väkivalta tai miehiin kohdistuva väkivalta. Termit eroavat toisistaan lähinnä tekijän ja uhrin suhteesta toisiinsa. Esimerkiksi perheväkivalta, jossa väkivallan tekijä voi olla kuka tahansa perheenjäsen: vanhempi, aikuinen lapsi tai sisarus, väkivallan kohdistuessa toiseen perheenjäseneseen. Väkivallan tapahtuessa parisuhteessa tai perheen ja suvun sisällä saatetaan käyttää termiä lähisuhdeväkivalta. (Essel, Rantanen & Rossinen 2017, 49.) Tässä opinnäytetyössä keskityn samaa sukupuolta olevien parisuhteissa tapahtuvaan väkivaltaan, joten käytän termiä parisuhdeväkivalta.

2.2 Parisuhdeväkivalta Suomessa

Väkivalta on Suomessa sukupuolittunut ilmiö, jossa sukupuoli määrittää sekä väkivallan tekemistä että kokemista. Suurin osa väkivallan tekijöistä on miehiä ja miesten ja naisten kokemukset väkivallasta poikkeavat toisistaan. Miehet kokevat väkivaltaa useimmiten julkisilla paikoilla tai kaveriporukoissa, kun naiset kokevat väkivaltaa kotona ja väkivallan tekijänä on usein oma kumppani. Myös naisten kokema seksuaalinen väkivalta liittyy usein pari- ja seurustelusuhteisiin. (Kääriäinen 2006; Heiskanen & Ruuskanen 2010.)

Parisuhdeväkivaltaa tutkitaan Suomessa sekä viranomaistilastojen pohjalta että väestötutkimuksilla. Tilastokeskus julkaisee tilastoja poliisin tietoon tulleista rikoksista ja niiden tyypeistä sekä määristä. Tilastoihin sisältyy myös tieto väkivallan uhrin iästä ja sukupuolesta. Suuri osa rikoksista jää kuitenkin piilorikollisuudeksi eikä tule poliisin tietoon. Suomessa on tehty kansallisia rikosuhritutkimuksia 1970-luvulta lähtien, ja näillä kyselyillä pyritään kartoittamaan yleisesti rikoksen uhriksi joutumista. Ne ovat olleet huonoja kartoittamaan yksityisyydessä tehtyä väkivaltaa, parisuhdeväkivaltaa tai seksuaalista väkivaltaa ja tämän vuoksi Suomessa on tehty vuosina 1997 ja 2005 kaksi erityiskyselyä naisten kokemasta väkivallasta. Miehiin kohdistuvaa lähisuhdevaltaa on tutkittu pilottihankkeena vuonna 2010. (Piispa & Heiskanen 2017, 69-76; Ronkainen 2008, 390.)

Vuonna 2016 poliisin tilastojen perusteella 80 % parisuhdeväkivallan uhreista oli naisia ja lähes kaikki poliisin tietoon tulleet raiskaukset kohdistuivat naisiin. Poliisin tietoon tulleista perhe- ja lähisuhdeväkivallasta 40,6 % oli avio- tai avopuolisoiden välistä väkivaltaa. Jos tilastoista poimitaan myös entisten puolisoiden käyttämä väkivalta mukaan, luku nousee 80,2 prosenttiin. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta tilastoissa 59,7 % miesuhreista ja 86,9 % naisuhreista kokee nimenomaan parisuhdeväkivaltaa, jolloin muiden perheenjäsenten tekemä väkivalta jää varsinkin naisten osalta alhaiseksi. (Tilastokeskus 2017.)

Pahoinpitelysäännösten kokonaisuudistuksessa 2005 korostettiin sitä, ettei parisuhdeväkivalta ole yksityisasiasia ja lievää vakavimmat, yksityisellä paikalla

tapahtuneet pahoinpitelyt tulivat virallisen syytteen alaiseksi. Lievä pahoinpitely jäi lähtökohtaisesti asianomistajarikokseksi, jolloin esitutinnan suorittaminen edellytti asianomaisen rangaistusvaatimusta tekijälle. (Oikeusministeriö 2009, 16.) Vuonna 2011 astuivat voimaan muutokset, jolloin myös lievät pahoinpitelyt yksityisellä paikalla muuttuivat virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi silloin kun ne kohdistuvat alaikäiseen tai tekijälle läheiseen henkilöön kuten puolisoon tai kumppaniin (Oikeusministeriö 2010). Rikosprosessissa on kuitenkin ongelmallista, ettei väkivallan prosessimaista luonnetta oteta huomioon rikoslaisissa, vaan toistuneita tekoja tarkastellaan erillisinä tekoina (Kaitue 2007, 42). Rikoslaki ei myöskään suoranaisesti sisällä säännöksiä parisuhdeväkivallasta vaan siihen sovelletaan rikoslakia seksuaalirikosten (RL 20 luku), henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten (RL 21 luku), vapauden riiston (RL 25:1–2§), laittoman uhkauksen (RL 25:7§), vainoamisen (RL 25:7a§) ja pakottamisen (25:8§) osalta. (Tilastokeskus 2017.)

Miesten kokemaa väkivaltaa selvittävässä tutkimuksessa todetaan, että kyselyn aikana parisuhteessa olevista miehistä 16 % on joskus joutunut kumppaninsa tekemän väkivallan tai uhkailun kohteeksi. Naisten kokemukset parisuhdeväkivallasta ovat hiukan yleisempiä, 17,6 % naisista ovat ilmoittaneet kokeneensa väkivaltaa kumppaninsa taholta. Entisten puolisoitten tekemää väkivaltaa on kokenut runsas viidennes miehistä ja noin puolet naisista. (Piispa ym. 2006, 22; Heiskanen & Ruuskanen 2010, 6)

2.3 Parisuhdeväkivallan muodot

Parisuhdeväkivaltaa ei voida kuvata tietynlaisena ilmiönä, joka toistuu samankaltaisena jatkuvasti ja jokaisessa parisuhteessa. Parisuhdeväkivalta on monimuotoinen ilmiö, jossa väkivallan erilaiset muodot vaihtelevat ja vaihteluun vaikuttavat erilaiset seikat. Väkivallan muodot voivat vaihdella sen mukaan, kuinka kauan väkivaltaa on kestänyt, millaisia kontrollin ja alistamisen muotoja väkivaltaan liittyy, millaiset taustatekijät väkivallassa on ja kuinka se vaikuttaa kokijaan. (Piispa 2011, 23.) Väkivallan moninaiset muodot voivat tehdä sen tunnistettavuudesta hyvin hankalaa (WHO 2005, 21).

Parisuhdeväkivalta haavoittaa uhria erityisesti koska se tapahtuu ihmissuhteessa, johon pitäisi liittyä turvan, rakkauden ja huolenpidon osoituksia. Parisuhdeväkivallalle on tyypillistä sen prosessinomaisuus ja raaistuminen. Prosessinomaisuudella kuvataan kuinka välillä parisuhteessa voi olla rauhallisia kausia, joiden jälkeen ilmapiiri vähitellen alkaa kiristyä, kunnes ristiriitatilanteessa väkivaltainen tilanne taas käynnistyy. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017a.)

Maailman terveysjärjestö WHO on vuonna 2005 määritellyt väkivallan fyysisen voiman ja vallan käytöksi tai sillä uhkaamista. Väkivalta voi kohdistua ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön ja voi johtaa kuolemaan, fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriintymiseen tai perustarpeiden tyydyttämättä jättämiseen. Tämä määritelmä sisältää myös sen yhä yleisemmäksi käyvän käsityksen, että väkivalta ei aina johda vammautumiseen tai kuolemaan vaan voi aiheuttaa olennaista kärsimystä yksilölle ja perheelle sekä rasisista yhteiskunnalle. Erilaiset väkivallan muodot voivat aiheuttaa fyysisiä, psyykkistä tai sosiaalisia ongelmia välittömästi tai piilevästi ja seuraukset voivat kestää vuosia. (WHO 2005, 21 – 22.)

Parisuhdeväkivallan yleisimpänä muotona pidetään henkistä väkivaltaa ja se usein edeltää fyysistä väkivaltaa. Henkinen väkivalta voi olla sanatonta tai sanallista nimittelyä, uhkailua, pelottelua, alistamista, painostamista, kontrollointia, syyttelyä ja alentuvaa käyttäytymistä. Pelkkä katse tai kosketus voi olla väkivallan tekijän viesti hänen asettamansa rajan ylityksestä ja että sillä on seurauksensa. Henkinen väkivalta voi olla kokemuksena pahempi kuin fyysinen väkivalta. Virallisesti, henkinen väkivalta luokitellaan lieväksi väkivallaksi, vaikka uhrin kokemuksena se voi olla törkeää väkivaltaa. (Marttala 2011, 41 – 42.)

Parisuhdeväkivallan tunnistetuin muoto on fyysinen väkivalta. Fyysinen väkivalta ilmenee lyönteinä, potkuina, raapimisena, hiuksista repimisellä, vamman tuottamisella aseella, tönimisenä, kuristamisena tai hukuttamisena. Muotoja on paljon ja niitä rajoittaa vain tekijän mielikuvitus. Myös vapauden riisto luetaan usein fyysiseksi väkivallaksi. Käytännössä tämä voi olla suljettuun tilaan

lukitsemista tai liikkumisen rajoittamista ottamalla kengät tai vaatteet pois uhrilta. (Essel ym. 2017, 64 –65; Marttala 2011, 44.)

Seksuaalinen väkivalta voi olla sekä henkistä että fyysistä muotoa. Se sisältää seksuaalisen väkivallan uhan lisäksi kaiken tahdonvastaisen seksuaalisen toiminnan tai se voi olla seksuaalisiin toimintaan tai tekoihin pakottamista, väkisin koskettelua tai ruumiinosien arvostelua ja vertailua. Seksuaalista väkivaltaa on myös raiskaus, sukuelinten pahoinpitely tai silpominen. Parisuhteessa seksuaalinen väkivalta liittyy usein muihin pahoinpitelyn muotoihin pahoinpitelyn päättyessä raiskaukseen tai pahoinpitelyn päätteeksi pakotettuun seksiin sovinnonteon merkiksi. (Essel ym. 2017, 65; Marttala 2011, 49.)

Taloudellisen väkivallan muotoina voi olla taloudellista kiristämistä, alistamista, kavaltamista tai rahankäytön kontrollointia. Nämä muodot voivat ilmetä puolison päätösvalalla hankinnoista, puolison tai kumppanin oman rahan käytön estämisenä tai luvattomasti puolison omaisuuden ja rahan käyttönä. Taloudellista väkivaltaa voi toteuttaa myös tavaroiden hankintana tai pikaluottojen ottamisena toisen nimiin. (Essel ym. 2017, 66; Marttala 2011, 49.)

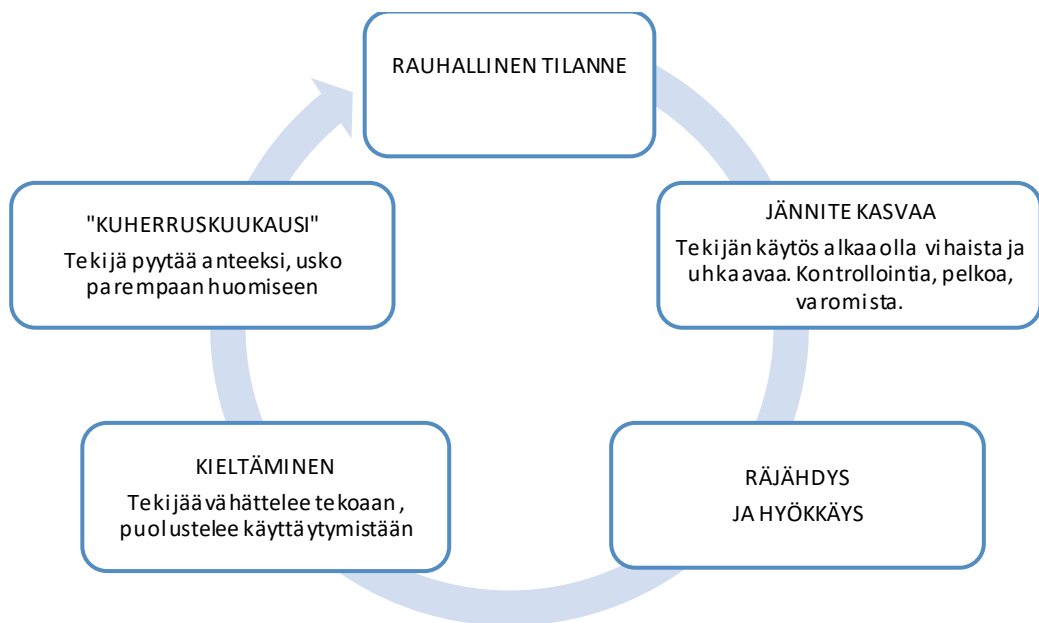
Parisuhteen päättyessä väkivalta voi alkaa tai jatkua vainona entistä kumppania kohtaan, jolloin se nähdään parisuhdeväkivallan yhtenä muotona. Lain mukaan vaino määritellään oikeudettomaksi ja toistuvaksi uhkaamiseksi, seuraamiseksi, tarkkailemiseksi ja yhteydenottamiseksi. Vainolla on edelleen tarkoitus kontrolloida uhria ja on omiaan aiheuttamaan pelkoa ja ahdistusta. Ulkopuolisten silmin rakkauden tunnustukset ja muistamiset, hyvän tahdon eleet ja teot voivat uhrille olla ahdistavia ja pelottavia kokemuksia. Digitaalinen vainoaminen, jossa hyödynnetään matkapuhelimia, sosiaalista mediaa ja paikannustekniikkaa yleistyy koko ajan. Vainoaminen tuli rikoslakiin vuonna 2014. (Essel 2017, 122.)

2.4 Parisuhdeväkivallan kierre ja väkivallan seuraukset

Väkivaltaisessa parisuhteessa toistuvat eri vaiheet. Väkivallan prosessi esiintyy tyypillisesti sykleissä, joissa toistuu eri vaiheita. Ensimmäisessä vaiheessa esiintyy erimielisyyttä, riitoja ja välien kiristymistä. Jo tässä vaiheessa riitelyn voi

liittyä erilaisia väkivallan muotoja kuten tönimistä, uhoamista, nöyryyttämistä ja tavaroiden rikkomista. Erimielisyyksien jäädessä usein käsittelemättä, jännite jatkaa kasvamistaan. Jännityksen kasvua seuraa väkivaltainen konflikti, jonka saattaa laukaista jokin toisarvoinen asia. Tilanteeseen voi liittyä päihteidenkäyttöä, jota käytetään syynä väkivaltaiselle käyttäytymiselle. Konfliktin jälkeen tulee rauhallinen vaihe, jolloin väkivaltaisesti käyttäytynyt ilmaisee katumusta, pyytää anteeksi ja hyvittää tekoaan. Anteeksipyyttämistä seuraa anteeksianto ja kumpikin puoliso haluaa elämän jatkuvan rauhallisena. (Nettiturvakoti 2018.)

Jonkin aikaa väkivaltaisen tapahtuman jälkeen asiat sujuvat ja tilanne on rauhallinen, mutta hoitamattomana väkivallalla on tapana toistua (kuvio 1.). Vähitellen väkivalta voi muuttua rajummaksi ja väkivallan kierre alkaa pyöriä yhä nopeammin. Väkivalta saattaa aiheuttaa vääristyneen todellisuuden tilan jossa väkivaltaa vähätellään ja sitä pidetään jopa oikeutettuna. (Nettiturvakoti 2018.)

Kuvio 1. Väkivallan kierre. (Lähde: Rikosuhripäivystys 2017a)

Parisuhdeväkivallasta on uhreille usein vakavia seurauksia. Seuraukset voivat olla fyysisiä vammoja, tunne-elämään, käyttäytymiseen ja seksuaalisuuteen liittyviä ongelmia. Seuraukset riippuvat väkivallan laadusta, kestosta, toistuvuudesta ja vakavuusasteesta. Fyysinen väkivalta aiheuttaa eri asteisten

fyysisten vammojen lisäksi myös psyykkisiä vaurioita. Psykkistä oirehdintaa on mm. ahdistus, masennus, unihäiriöt ja kiputilat. Lisäksi saattaa ilmetä yliaktiivisuutta tai korostuneita häpeän ja syyllisyyden tunteita. Henkinen väkivalta ei jätä uhriin näkyviä vammoja, mutta seuraukset voivat olla sitäkin vakavammat. (Essel ym. 2017, 50; Marttala 2011, 44.)

Suomalaisten tutkimusten mukaan naisten ja miesten kokeman väkivallan seuraukset poikkeavat toisistaan. Naiselle tulee fyysisiä vammoja useammin kuin miehelle ja psyykkisiä seurauksia yli kaksi kertaa useammin kuin miehille eli lähes 60 prosentissa väkivaltakokemuksista. (Piispa & Heiskanen 2017, 80–81.)

2.5 Palvelut parisuhdeväkivaltaa kokeneille

Parisuhdeväkivallasta kärsivät ihmiset tarvitsevat apua ja tukea tilanteesta selviämiseen. Väkivallan seuraukset voivat olla moninaisia riippuen väkivallan muodosta, tekojen vakavuudesta, toistuvuudesta tai kestosta. Väkivallan seurauksena voi tulla fyysisten vammojen lisäksi myös henkisiä haasteita, kuten häpeää, syyllisyys, pelko, viha. Ongelmat kumppanuussuhteissa, keskittymisvaikeudet ja ongelmat työssä voivat olla väkivallan seurauksia. Väkivallan uhrien avun tarve on myös yksilöllinen riippuen väkivallan kokemuksen vakavuudesta, kestosta ja muodoista. Myös ihmisen yksilölliset tekijät vaikuttavat avun tarpeeseen. Auttajien ensisijainen tehtävä on luoda turvallisuutta, ennakoitavuutta ja rakennetta uhrien elämään. (Essel ym. 2017, 50–51.)

Parisuhdeväkivallan viralliset auttamisen väylät voidaan Nyqvistin (2001, 154) ja Kääriäisen (2005, 104) mukaan jakaa kolmeen osaan: psykososiaaliseen, terveydenhuollolliseen ja juridiseen. Suurimpana auttajatahona pidetään psykososiaalisia tahoja, joita edustavat erilaiset palveluorganisaatiot. Virallisina sosiaalista tukea tarjoavina tahoina pidetään mm. turvakoteja, perheneuvoloita, sosiaalitoimea ja järjestöjä. Epävirallista sosiaalista tukea tarjoavat lähipiiri kuten ystävät, perhe, suku tai työtoverit. Terveystuollollisia tahoja ovat sekä yksityinen että julkinen terveydenhoito ja juridisia tahoja poliisi ja oikeuslaitos.

Epävirallisen avun yleisiä lähteitä ovat ystävät, naapurit ja sukulaiset, mutta myös hengelliset johtajat voivat lukeutua tähän ryhmään. Sosiaalisen verkoston tuki voi olla kuuntelua, rohkaisua tai henkistä tukea. Sosiaaliselta verkostolta voidaan saada myös materiaalista apua majoittamisen, lasten hoidon tai taloudellisen tuen muodossa. Parisuhdeväkivalta voi kuitenkin olla myös sosiaalista eristämistä ja on mahdollista, että aina epävirallisenkaan avun väylät eivät ole kaikkien käytettävissä. (Kaittila 2017, 90.)

Avun hakemisessa on tunnistettavissa prosessimaisuus, jossa väkivaltaan yritetään ensin saada apua parisuhteen sisäisin keinoin joko rauhoittamalla tekijää tai vastustamalla väkivaltaa. Toisessa vaiheessa apua haetaan epäviralliselta taholta eli sosiaaliselta verkostolta. Viimeisenä, kun todetaan ettei epävirallisen tahon apu ole riittävää, turvaudutaan viralliseen apuun. (Kaittila 2017, 91.) Nyqvistin (2001, 154) mukaan naiset päätyvät virallisen avun piiriin, kun sosiaalinen verkosto on saavuttanut tietyn kylläntymisrajan.

Kunnat ovat veloitettuja tekemään suunnitelmallista työtä perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi ja ovat päävastuussa väkivallan ehkäisemisessä ja palvelujen järjestämisestä. Tämä edellyttää, että kunnat nimeävät suositusten mukaisesti väkivallan ehkäisyryhmän ja -koordinaattorin, jotka varmistavat moniammatillisen yhteistyön toimivuuden sekä palvelujen saatavuuden. Kuntien on myös huolehdittava, että sosiaali- ja terveyspalvelujen henkilökunnalla on riittävästi tietoa ja osaamista tunnistaa ja puuttua perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan tämän kuuluessa kaikkien hallintoalojen toimenkuvaan. Lisäksi kaikissa peruspalveluissa on huolehdittava siitä, että asiakkaat saavat nopeasti tarvittavan avun sekä hoidon väkivallan aiheuttamaan kriisiin. Tehokkaan väkivallan ehkäisytyön edellytyksiä on paikallisen palvelujärjestelmän tunteminen ja yhteistyö eri toimijoiden kesken. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2017b.)

Suomessa lähisuhdeväkivallan uhreille ja tekijöille suunnatut palvelut ovat hyvin pitkälti järjestöjen tuottamaa. On kuitenkin tärkeää, että kuntien sosiaali- ja terveyspalveluiden ja muiden toimijoiden kesken on selkeästi sovitut vastuu

alueet väkivaltaongelman hoitamisessa. Perheväkivaltaan puuttuminen edellyttää moniammatillista yhteistyötä palvelujen toimivuuteen ja saatavuuteen, sekä tehokasta tiedonkulkua toimijoiden välillä. (Sosiaali ja terveysministeriö 2008, 12.)

Järjestölähtöisiä tukipalvelun tuottajia, jotka tarjoavat palveluja lähisuhdeväkivallasta kärsiville, ovat mm. Rikosuhripäivystys, Ensi- ja turvakotien liitto ja Suomen mielenterveysseura. Lisäksi on erityisesti lähisuhdeväkivallasta kärsiville naisille suunnattuja järjestöpalveluja kuten Raiskauskriisikeskus Tukinainen, Naisten Linja sekä Nollalinja, jonka palveluun voi olla yhteydessä kaikki lähisuhdeväkivallasta kärsivät. Väkivallan tekijöille suunnattuja palveluja sukupuoleen katsomatta tarjoaa muun muassa Lyömätön Linja sekä Suomen Mielenterveysseuran kriisikeskukset. Erityisesti väkivaltaisille miehille palveluja tarjoaa Ensi- ja turvakotien liiton Jussi-työ. Viime vuosina on kiinnitetty huomiota myös väkivaltaisesti käyttäytyviin naisiin ja heitä palvelee myös Maria-Akatemia. Seksuaalivähemmistöille suunnattuja palveluja tarjoaa erityisesti Seta ja Sexpo-säätiö, joilta voi tiedustella apua myös parisuhdeväkivaltaan. (Essel ym. 2017, 51 – 55.) Oulun Ensi- ja turvakoti liiton Varjo-hanke (2012-17) kehittää palveluita eron jälkeisen vainon eri osapuolille. Hankkeen on tarkoitus jatkaa STEAn rahoittamana vielä vuonna 2018. (Varjo-hanke 2017.)

3 Seksuaalivähemmistöt

3.1 Seksuaalinen suuntautuminen ja seksuaalivähemmistöt

Seksuaalinen suuntautuminen on ihmisen ominaisuus, joka kuvaa sitä, kehen ihmisen romanttiset ja seksuaaliset tunteet kohdistuvat, kehen ihminen ihastuu, rakastuu tai tuntee emotionaalista tai eroottista vetovoimaa. Seksuaalinen suuntautuminen määritellään sekä oman sukupuolikokemuksen ja tunteiden kohteen pohjalta, eikä siksi ole aina yksiselitteinen asia. Seksuaaliseen suuntautumiseen ja käyttäytymiseen voi liittyä erilaisia yksilöllisiä identiteettejä ja

käyttäytymistä. Seksuaalinen, romanttinen ja emotionaalinen käyttäytyminen voi olla samansuuntaista tai toisistaan riippumattomia. (Seta 2016; Väisänen, 2017.) Seksuaalisia suuntauksia ovat esimerkiksi homot, lesbot ja biseksuaalit. Yleisilmaisuna homo/homoseksuaalinen ilmaisee henkilön kokevan seksuaalista, emotionaalista tai romanttista vetoa samaa sukupuolta olevaan henkilöön. Se voi myös merkitä itsensä mieheksi määrittelevää henkilöä, joka kokee seksuaalista mielenkiintoa miehiä kohtaan. Itsensä naiseksi määrittelevä henkilö, joka tuntee seksuaalista, romanttista tai emotionaalista vetoa naisia kohtaan, kutsutaan lesboksi. Homojen ja lesbojen romanttiset ja seksuaaliset tunteet kohdistuvat siis samaan sukupuoleen. Biseksuaalisen emotionaaliset ja eroottiset tunteet voivat kohdistua molempiin sukupuoliin tai hän ihastuu ihmiseen sukupuolesta riippumatta. (Seta 2016.)

Suomessa on seksuaalivähemmistöihin kuuluvia ihmisiä arviolta noin 5-15 %. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvat mm. homot, lesbot ja biseksuaalit. Kaikki joilla on rakkaus- tai seksisuhteita samaan sukupuoleen kuuluvien henkilöiden kanssa, eivät kuitenkaan määrittele itseään näiden käsitteiden kautta. (Lehtonen 2007, 20.) Seksuaalista suuntautumista ilmaisevien sanojen määrä lisääntyy koko ajan. Homon, lesbon, heteron ja bin rinnalle on vakiintumassa muita seksuaalista suuntautumista kuvaavia ilmaisuja kuten panseksuaali, aseksuaali ja demiseksuaali (Väisänen 2017.)

3.2 Sukupuolen moninaisuus

Sukupuoli-identiteetti on ihmisen käsitys tai kokemus omasta sukupuolestaan. Suomessa vallitsee sukupuolinormatiivinen käsitys, jolloin meillä on virallisesti vain kaksi vastakkaista sukupuolta, nainen ja mies. Valtaosa ihmisistä kokee olevansa miehiä tai naisia, osa vähän molempia. Osa ihmisistä ei koe mahtuvansa näihin kahteen määritelmään lainkaan tai ei koe sukupuolen kokemusta lainkaan kokien itsensä sukupuolettomaksi. Sukupuolivähemmistöiksi kutsutaan ihmisiä, joiden sukupuolen ulottuvuudet (biologinen, anatominen, sosiaalinen, psyykkinen ja/tai juridinen) eivät yhtenäisesti ole määriteltävissä mieheksi tai naiseksi. (Seta 2016.) Sukupuoli-

identiteettiä ilmaisevia termejä on useita. Miehen ja naisen sukupuoli-identiteettien lisäksi sukupuoli-identiteettejä ovat mm. trans- ja intersukupuoliset, transvestiitit ja sukupuolettomat. Cis-sukupuolisuus on yleistävä käsite, joka tarkoittaa ihmisen kokevan syntyessä määritellyn sukupuolen omakseen. (Väisänen 2017.)

Koska sukupuolen kokemus on moninaista, ja ihmisellä itsellään on oikeus määrittellä, kuinka hän kokee sukupuolensa tai seksuaalisuutensa, olen kevyesti avannut myös sukupuolen moninaisuutta. Opinnäytetyön pääasiallinen kohderyhmä ovat kuitenkin seksuaalivähemmistöihin kuuluvat ihmiset.

3.3 Seksuaalivähemmistöjen asema Suomessa

Seksuaalivähemmistöjen asema on ollut heikko monelta osin, ja vasta 2000-luvulle tuloa on saatu aikaan muutoksia, jotka ovat parantaneet seksuaalivähemmistöjen parisuhteiden asemaa yhteiskunnassa. Homoseksuaaliset teot kriminalisoiva laki kumottiin vasta vuonna 1971, mutta homoseksuaalisille teoille asetettiin korkeampi suojaikäraja ja kehotuskielto, jotka kumottiin ja yhtenäistettiin vuonna 1999 Homoseksuaalisuus poistettiin virallisesta tautiluokituksesta vasta vuonna 1981. (Seta 2018.)

2000-luvulle tultaessa on tapahtunut useita muutoksia, joilla on vaikutuksia homoseksuaalisiin parisuhteisiin. Uusi perustuslaki astui voimaan vuonna 2000 ja sen 6 § sisältää yhdenvertaisuuden lain edessä sekä syrjintäkiellon. Vuonna 2002 astui voimaan eduskunnan hyväksymä laki rekisteröidystä parisuhteesta, jolloin myös homoseksuaaliset rekisteröidyt suhteet saivat oikeuksia, jotka ennen tätä oli liitetty vain avioliiton tuomiin oikeuksiin esimerkiksi kuoleman tapauksissa. Vuonna 2004 voimaan tuli yhdenvertaisuuslaki, joka kieltää syrjinnän ja sisältää viranomaisia koskevan yhdenvertaisuuden edistämismääräyksen sukupuolisen suuntautumisen perusteella. (Mustola 2007, 36.)

Vuonna 2007 sallittiin hoidot luovutetuilla sukusoluilla ilman parisuhteeseen tai kumppanin sukupuoleen kohdistuvaa rajoitusta. Sosiaalinen vanhempi saa

oikeuden vanhempainrahan käyttöön, jos hän on rekisteröidyssä parisuhteessa ja asuu yhdessä toisen vanhemman ja lapsen kanssa. Tästä kahden vuoden päästä myös perheen sisäinen adoptio mahdollistui rekisteröidyssä parisuhteessa, aikaisemmin sen ollessa mahdollista vain avioliitossa. (Seta 2018.)

Tasa-arvoinen avioliittolaki astui voimaan 1.3.2017 ja samalla sosiaalietuuksia koskevia säännöksiä säädettiin niin, että ne kohtelevat yhdenvertaisesti myös samaa sukupuolta olevia avopareja (Seta 2018.) Vaikka seksuaalivähemmistöjen asema on viime vuosina parantunut, suomalainen yhteiskunta on edelleen vahvasti heteronormatiivinen. Lakien heteronormatiivisuudella voidaan vaikuttaa siihen, sulkeeko ne ulkopuolelleen mahdollisesti kaikki tai osan ihmisistä kriminalisoiden tai asettaen heidät lain ulkopuolelle. Laki voi myös suojata antaen mahdollisuuksia ja suojaa myös muille kuin heteronormatiivisille elämäntavoille. (Mustola 2007, 37.)

Seksuaalivähemmistöjen asemaa parantavat myös ne asennemuutokset, jotka näkyvät palvelujen suunnittelussa ja seksuaalivähemmistöjen huomioonottamisena muun muassa materiaalien muuttamisella vähemmän heteronormatiiviseen suuntaan. Suomalaista tutkimusta seksuaalivähemmistöjen parisuhdeväkivallasta ei ole juurikaan toteutettu, mutta myös tämän ikävemmän puolen huomioiminen on askel kohti tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa.

4 Parisuhdeväkivalta samaa sukupuolta olevien ihmisten parisuhteissa

4.1 Parisuhdeväkivalta kansainvälisten tutkimusten valossa

Perheväkivalta on perinteisesti ymmärretty heteroseksuaalisten naisten ongelmana. Kansainväliset tutkimukset samaa sukupuolta olevien parisuhteiden väkivallan kokemuksista haastaa tämän stereotypian. Samaa sukupuolta olevien parisuhteiden väkivaltaisuuden tutkiminen on suhteellisen uusi tutkimusalue,

mutta yhä useammat tutkimukset osoittavat, että perheväkivalta samaa sukupuolta olevien parien keskuudessa on samankaltaista kuin heterosuhteissa. Lisäksi näiden välillä on enemmän yhteneväisyyksiä kuin eroja. (Brown 2008, 458.). Valtaosa homo- tai lesbosuhteista ei ole väkivaltaisia mutta on ymmärrettävä, että parisuhdeväkivaltaa tapahtuu myös samaa sukupuolta olevien parisuhteissa (Petilli 2016, 23).

Tutkimuksista riippuen miesten välisissä parisuhteissa väkivaltaa on kokenut 21-50 % (Stanley, Bartholomew, Taylor, Oram & Landolt 2006, 31). Lesbonaisista 25-50 % on kokenut parisuhdeväkivaltaa (Alexander 2002, 96) ja se on verrannollista heteronaisten kokemaan väkivaltaan. Tutkimukset antavat vaihtelevia tuloksia väkivallan esiintyvyydestä samaa sukupuolta olevien parisuhteissa, mutta esiintyvyyden oletetaan olevan samalla tasolla tai jopa hiukan korkeampi kuin heterosuhteissa. Aihepiiriä vaivaa kuitenkin huomattava empiirisen tutkimuksen puute. (McKenry, Serovich, Mason, Mosach 2006, 233.) Amerikkalainen The National Coalition Against Domestic Violence (NCADV) arvioi parisuhdeväkivaltaa ilmenevän 25- 33 %:ssa samaa sukupuolta olevien parisuhteissa. Tämä luku on lähes sama arvioitaessa yhdysvaltalaisen naisten kokemaa parisuhdeväkivaltaa. Homomiesten parisuhteissa parisuhdeväkivallan esitetään olevan jopa kolmanneksi yleisin ongelma, jonka he arjessaan kohtaavat. (Peterman & Dixon 2003, 40.)

Vancouverissa on vuonna 2005 tehty puhelinhaastattelukysely (300 vastaajaa) homo- ja bi-miehille jossa kysyttiin väkivallan ilmenemistä heidän parisuhteissaan. Valtaosa vastaajista, jotka olivat joko tekijöitä tai kokijoita, kertoi väkivaltaa tapahtuneen heidän parisuhteessaan samaan sukupuoleen. Vastanneista 44 % ilmoitti väkivaltaa tapahtuneen vain kerran. Useimmissa tapauksissa väkivallan fyysiset ja emotionaaliset seuraukset koettiin lieviksi. Myös vakavaa ja toistuvaa väkivaltaa raportoitiin merkittävästi. Kaikissa väkivaltaisissa tapahtumissa oli sekä fyysistä että emotionaalista pahoinpitelyä. (Stanley ym. 2006, 39.)

Renzettin (2002, Peterman & Dixon 2003, 41 mukaan) tutkimuksessa lesbonaisten kokemasta parisuhdeväkivallasta 87 % vastanneista ilmoitti

kokeneensa fyysistä ja psyykkistä pahoinpitelyä, joskin psyykkisen pahoinpitelyn ilmoitettiin olevan toistuvampaa. Samassa tutkimuksessa Renzetti oli jaotellut väkivallan tyypit kolmeen ryhmään: Satunnainen pahoinpitely (situational battering) tapahtuu vain kerran tai kaksi parisuhteen aikana, toistuva pahoinpitely (chronical battering) kuvaa kun fyysisiä pahoinpitelyjä on tapahtunut useammin kuin kaksi kertaa ja pahoinpitelyt lisääntyvät ajan myötä. Emotionaalinen pahoinpitely (emotional battering) on verbaalista ja psyykkistä pahoinpitelyä.

4.2 Väkivallan erityispiirteitä samaa sukupuolta olevien parisuhteissa

Parisuhdeväkivalta näyttäytyy hyvin samankaltaisena riippumatta parien seksuaalisesta suuntautumisesta. Väkivallan muodot ovat samankaltaisia hetero- ja homoseksuaalisissa suhteissa. Niissä ilmenee niin fyysistä, henkistä, taloudellista kuin seksuaalista väkivaltaa erilaisilla yhdistelmillä. Väkivallan kierre ja seuraukset toistuvat saman kaltaisena sekä HLBT- että heteroselviytyjien kokemuksia tarkasteltaessa. (Brown 2003, 458, 459.)

Heteronormatiivisessa yhteiskunnassa eläminen voi kuitenkin tuottaa suojeluhaluja sekä väkivaltaista kumppania, että koko yhteisöä kohtaan. Tällöin uhri ei halua kertoa kokemuksistaan ulkopuolisille yhteisön mainetta yllä pitääkseen. Usein HLBT-yhteisöt ovat tiiviitä ja yhteiset lähipiirit voivat olla esteenä kertoa asiasta edes lähipiirissä. Puolison ja yhteisön suojele voi aiheuttaa sen, että uhri kieltäytyy minkäänlaisesta avusta. (Peterman & Dixon 2003, 43–44.). Jos uhri ei ole täysin avoin suuntautumisestaan, väkivaltaisesti käyttäytyvällä on valta uhkailla seksuaalisen suuntautumisen paljastamisella perheelle, ystäville tai työpaikalle (Brown 2003, 458).

4.3 Myyttejä väkivallasta samaa sukupuolta olevien parisuhteissa

Ammattilaisilla voi olla vaikeuksia tunnistaa ylipäätään parisuhdeväkivaltaa tai tarttua siihen ajoissa. Samaa sukupuolta olevien parien kohdalla ei tyypillisesti edes huomioida, että parisuhde voisi ylipäätään olla väkivaltainen. Vaikka

ammattilaiset tunnistaisivatkin parisuhteen väkivaltaiseksi, he aliarvioivat helposti väkivallan vakavuuden. Ammattilaisten täytyy pitää mielessä, että parisuhdeväkivaltaa tapahtuu kaikissa yhteiskuntaluokissa, koulutustasoissa, kulttuureissa ja että väkivalta tulee aina ottaa vakavasti ja koskaan väheksymättä kokemusta. (Brown 2008, 460–461.)

Yleisiä myyttejä parisuhdeväkivallasta ovat, että vain naiset voivat olla uhreja ja miehet väkivallan tekijöitä, väkivaltaa tapahtuu vain päihteiden käytön seurauksena, uhri voisi vain lähteä parisuhteesta tai väkivalta on vain työväenluokkaa koskevaa. Kun tarkastellaan myyttejä samaa sukupuolta olevien parisuhdeväkivallasta, nousee esiin myös muita myyttejä: väkivalta ei ole niin vakavaa, koska parisuhteen osapuolet ovat samaa sukupuolta, molemmat osapuolet ovat yhtä lailla väkivallan tekijöitä ja uhreja ja että väkivallantekijä on suhteen ”mies” tai miehisempi osapuoli (butch) ja uhri on suhteen ”nainen” tai naismaisempi osapuoli (femme). Sukupuoliroolit tuottavat helposti johtopäätöksiä siitä, että miesten välinen väkivalta on loogista, koska miehet ovat kykeneväisiä väkivaltaa, kun taas naisten välisissä suhteissa ei ole väkivaltaa, koska naiset eivät ole väkivaltaisia. (Brown 2008, 458–460.)

5 Opinnäytetyön lähtökohdat

5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa toimeksiantajalle Rikosuhripäivystyksen (jatkossa RIKU) Itä-Suomen aluetoimistolle sellaista tietoa, jota toimeksiantaja voi hyödyntää palvelujen kohdentamiseksi myös seksuaalivähemmistöille. Tavoitteena on kyselytutkimuksen avulla selvittää samaa sukupuolta olevien parisuhteissa tapahtuvaa parisuhdeväkivaltaa uhrin näkökulmasta.

Opinnäytetyössä selvitetään samaa sukupuolta olevien parisuhteissa tapahtuvaa parisuhdeväkivaltaa uhrin näkökulmasta. Keskeiset tutkimuskysymykset ovat

1. Millaista väkivaltaa samaa sukupuolta olevien parisuhteissa esiintyy?
2. Millaista apua parisuhdeväkivaltaa kokeneet ovat hakeneet parisuhdeväkivaltaan?
3. Millaiset asiat mahdollisesti estävät avun hakemisen?

Kyselyn kohderyhmänä on suomalaiset seksuaalivähemmistöön kuuluvat ihmiset, jotka ovat kokeneet parisuhdeväkivaltaa parisuhteissaan samaan sukupuoleen kuuluvan henkilön kanssa.

5.2 Toimeksiantaja

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi RIKUn Itä-Suomen aluetoimisto. Itä-Suomen aluetoimisto on yksi RIKUn seitsemästä aluetoimistosta, Joensuun palvelupisteen ollessa yksi Itä-Suomen aluetoimiston alaisesta viidestä palvelupisteestä.

RIKU on valtakunnallisesti palveluja tarjoava, yhteistyösopimukseen perustuva toimintaa, jonka ylläpidossa on mukana Suomen Punainen Risti, Ensi- ja turvakotien liitto, Suomen Mielenterveysseura, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Setlementtiliitto ja Kirkkohallitus. Valtakunnallisesti toiminnan koordinoinnista vastaa Suomen Mielenterveysseura. RIKUn pääasiallisina rahoittajina toimivat oikeusministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö veikkauksen tuotoilla. RIKUlla on seitsemän aluetoimistoa ja 31 palvelupistettä ympäri Suomea. RIKUn palveluihin kuuluvat tukihenkilöt rikoksen uhreille ja läheisille, Auttava puhelin, Chat-palvelut, juristin palvelupuhelin, todistajan tuki sekä paikallisesti Visitor-toiminta. (Rikosuhripäivystys, 2017b.)

RIKUn perustehtävät ovat tuottaa tukipalveluja, jotka parantavat rikoksen uhrin, hänen läheistensä ja todistajan asemaa. RIKU tarjoaa käytännön neuvoja ja henkistä tukea, auttaa rikoksen uhria toimimaan oikeuksiensa mukaisesti ja tukee hänen selviytymistään rikoskokemuksesta. RIKUn perustyötä on myös vaikuttaminen osallistumalla rikoksen uhrin asemaa parantavien työryhmien

työhön, yhdessä viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. RIKU antaa lausuntoja, kouluttaa ja tiedottaa rikoksen uhrin asemasta ja tarpeista sekä osallistuu rikosuhriin asemaan liittyvän tutkimuksen edistämiseen. Pyrkimyksenä on toimia rikoksen uhrin puolestapuhujana ja tarpeiden tulkitsejana. Tyypillisimmät rikokset joiden vuoksi RIKUn palveluihin hakeudutaan, ovat lähisuhdeväkivalta, muut pahoinpitelyt, seksuaalirikokset, ryöstöt, henkirikokset, kunniaan kohdistuvat rikokset, häirintä, vainoaminen ja erilaiset yksilöön kohdistuvat omaisuusrikokset (Rikosuhripäivystys, 2017b).

5.3 Tutkimuksen taustaa

Talvella 2016 etsin ideaa ja aihetta opinnäytetyölleni. Yhtenä henkilökohtaisena toiveena opinnäytetyölle oli, että voisin hyödyntää siinä aikaisempaa koulutustani ja työkokemustani seksuaalineuvonnan parissa. Koska sopivaa aihetta ei tuntunut löytyvän, päädyin Rikosuhripäivystyksen (RIKU) aluejohtajan puheille kysyen, millaisia mahdollisuuksia heillä olisi sosiaalialan opinnäytetyön tekemiselle. Monien aihepiirien jälkeen keskustelimme lähisuhdeväkivallasta ja kysyin, näkyykö heidän asiakkaisissa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset, johon vastaus oli, että ”ei juurikaan tai ainakaan sitä ei tuoda esille”. Tästä virisi keskustelu palvelujen kehittämisestä niin, että ne olisivat myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluville ihmisille helpommin lähestyttäviä.

Pohdin vähän aikaa opinnäytetyöni lopullista aihepiiriä. Alustavan tiedonhaun perusteella olin varsin tietoinen, että suomalaista tutkimusta HLBTG-ihmisten kokemasta lähisuhdeväkivallasta tai väkivaltatyön palvelujen käytöstä ei juurikaan ole saatavilla. Aiheena lähisuhdeväkivalta kiinnosti, ja kun rajaus HLBTG-ihmisiin kohtasi oman alkuperäisen kiinnostukseni kanssa, päätin tarttua tähän aiheeseen. Toimeksiantajan kanssa keskustellessani aihepiiri rajautui seksuaalivähemmistöjen kokeman parisuhdeväkivallan kokemusten selvitykseksi.

6 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

6.1 Laadullinen tutkimus

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Opinnäytetyössä selvitetään ihmisten omakohtaisia kokemuksia parisuhdeväkivallasta parisuhteessa samaa sukupuolta olevaan henkilöön. Koska tutkimusaihe on arka sekä parisuhdeväkivallan että seksuaalisen suuntautumisen osalta, tavoitteena ei ole löytää yleistyksiä, vaan löytää tietoa, jolla ilmiö voidaan ymmärtää paremmin palvelujen kehittämisen kannalta.

Empiirinen eli kokemuseräinen tutkimus on jakautunut kahteen erilaiseen ajattelu- ja toimintatapaan eli laadulliseen ja määrälliseen tutkimukseen. Määrälliseen tutkimukseen liitetään valmiit lomakkeet, strukturoidut vastausvaihtoehdot ja lomaketutkimukset. Laadullisen tutkimuksen metodeina on taas pidetty avoimia ja teemahaastatteluja. (Ronkainen, Mertala & Karjalainen 2008, 17.)

Laadullinen tutkimus pyrkii tuottamaan tietoa, joka auttaa ymmärtämään tutkimuskohdetta ja selittämään tutkimuskohteen käyttäytymisen, päätösten ja mielipiteiden syitä (Heikkilä 2014, 15) ja lähtökohtana siinä on todellisen elämän kuvaaminen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161). Oletuksena laadullisessa tutkimuksessa on, että vastaajat tietävät mahdollisimman paljon tutkittavasta ilmiöstä tai että heillä on siitä kokemusta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85). Laadullinen tutkimus voidaan karkeimmillaan ajatella aineiston ja analyysin muodon kuvaukseksi, johon voi soveltaa erilaisia lukutapoja kuten myös kvantitatiivisia eli määrällisiä. Pelkistetyimmillään laadullisella aineistolla tarkoitetaan ilmiösultaan tekstiä, joka on voinut syntyä tutkijasta riippumatta tai riippuen. (Eskola & Suoranta 2003, 13 – 15.)

Tilastollisten yleistyksien sijaan laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata jotain tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai mahdollisesti antamaan teoreettisesti mielekäs selitys valitusta ilmiöstä (Eskola & Suoranta 2003, 61).

Tällöin etsitään vastaajien kokemusta tai käsitystä vastaavaa tietoa, joka ei ole yleistettävissä tai numeerisesti mitattavissa. Tutkijalla saattaa olla etukäteen vain aavistus asiasta, jota tutkittavan pyydetään hänelle selkiyttävän. Näin ollen tutkijan on ratkaistava mitä ja miten kysyy ja kuinka ylipäättään lähestyy vastaajaa. (Ronkainen, Mertala & Karjalainen 2008, 18.)

Määrällistä tutkimusta voidaan nimittää myös tilastolliseksi tutkimukseksi, jolloin selvitetään lukumääriin tai prosentiosuuksiin liittyviä kysymyksiä. Määrällisen tutkimuksen aineistonkeruussa käytetään vakioituja tutkimuslomakkeita, joissa on annettu valmiit vastausvaihtoehdot. Määrällinen tutkimus vastaa kysymyksiin, mikä, missä, paljonko, kuinka usein ja ilmiötä pyritään kuvaamaan numeerisen tiedon pohjalta. (Heikkilä 2014, 15.) Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa on hyödynnetty menetelmätriangulaatiota.

Triangulaatiolla tarkoitetaan tutkimuksessa yhdistettäviä erilaisia metodeja, useita tutkijoita, teorioita tai tietolähteitä ja käyttötarkoitus liittyy joko tutkimuksen totuuden ongelmaan tai tutkittavan kokonaisuuden hahmottamiseen. Menetelmätriangulaatio kuvaa useiden metodien käyttöä ja metodin sisäisessä alaluokassa kyse on tutkijan valitseman yhden metodin valinnasta, esimerkiksi kysely ja kysyy samaa asiaa erityyppisin kysymyksin. Triangulaatiolla on mahdollista hankkia tutkimukseen syvyyttä ja leveyttä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 144-145.)

Opinnäytetyössä on hyödynnetty triangulaatiota laatimalla kyselylomakkeeseen sekä suljettuja, avoimia ja sekamuotoisia kysymyksiä. Kysymystyyppinä valitessa oli huomioitava aiheen arkaluonteisuus ja se kuinka helppoa aiheen pohdintaan on tarttua ja kysymyksiin vastata. Useimmat kysymykset ovat monivalintakysymyksiä, joihin voi valita myös ”jotain muuta” vaihtoehdon ja lisätä oman vaihtoehdon. Tämän lisäksi kysymyksiin on avoin vastausvaihtoehto, johon vastaaja on voinut kertoa monisanaisemmin kokemuksestaan ja sen seurauksista. Tämä valinta tukee myös vastaajien erilaisia ominaisuuksia, toisten on helpompi kertoa kokemuksistaan omin sanoin ja toisille kirjoittaminen ei ole luonteva tapa ilmaista itseään. Myös aiheen arkaluonteisuus voi tehdä asian pohtimisen ja kokemuksen sanallisen ilmaisun vaikeaksi.

6.2 Kyselytutkimus

Kun haluamme tietää, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii, kuten toimii, on sitä järkevää kysyä häneltä. Tätä voidaan kysyä ihmiseltä joko haastatteluun tai lomakkeella. (Hirsjärvi & Hurme, 2001; Tuomi & Sarajärvi 2018, 84 mukaan). Tiedonhankintaa ajatellen kyselyn ja haastattelun karkea erottelu toisistaan ei välttämättä ole aina järkevää, erot näiden välillä liittyvät lähinnä tiedonantajan toimintaan tiedonhankinta vaiheessa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84-84.) Kyselytutkimuksessa aineistoa kerätään standardoidusti eli kaikilta vastaajilta kysytään samat kysymykset samalla tavalla. Kyselytutkimuksen etuina on mahdollisuus monien asioiden kysymiseen ja tutkimukseen voidaan saada paljon henkilöitä. Kyselytutkimus on myös tehokas, jolla voidaan säästää tutkijan aikaa ja vaivannäköä. Kun kyselylomake on suunniteltu huolellisesti, aineisto voidaan käsitellä nopeasti tallennettuun muotoon ja analysoida tietokoneen avulla. Myös aikataulu ja kustannukset ovat helposti arvioitavissa. (Hirsjärvi ym. 2009, 193-197.)

Internet-kyselyssä on useita sitä puoltavia seikkoja. Kyselystä tiedottaminen on helppoa esimerkiksi sähköpostin kautta. Se on nopea tapa kerätä tietoa, eikä vastaajalle jää vastuuta lomakkeen palauttamisesta vastaamisen jälkeen vaan tiedot tallentuvat automaattisesti järjestelmään lomakkeen vastauksiin lopettamisen jälkeen. Vastaukset ovat myös helposti tutkijan käyttöönotettavissa heti aineistonkeruun jälkeen. Internet-kyselyn toteutuksen haasteiksi voi nousta, kuinka tieto kyselystä ja ohjeet sen vastaamiseen saadaan tasapuolisesti kaikille tutkimuksen perusjoukkoon kuuluville. (Heikkilä 2014, 70.) Hirsjärvi ym. (2009, 195) muistuttavat myös siitä, ettei tutkija voi koskaan tietää kuinka vakavissaan, rehellisesti tai huolellisesti vastaajat ovat kyselyyn vastanneet. Myös se, kuinka vastaaja ymmärtää kysymykset ja vastausvaihtoehdot tai onko vastaaja millään lailla perehtynyt kyselyn aiheeseen, ei selviä tutkijalle.

Tämä opinnäytetyön aineiston hankinta toteutettiin internetpohjaisena kyselytutkimuksena. Tämä menetelmä valikoitui sekä aiheen arkaluontoisuuden kuin myös kohderyhmän saavutettavuuden vuoksi. Internet-kyselylomakkeella saan kerättyä määrällistä ja laadullista tietoa käyttämällä sekä suljettuja sekä

avoimia kysymyksiä. Erialaisten kysymystyyppien avulla pyrin tarjoamaan vastausmahdollisuuden mahdollisimman monelle vastaajalle ja saamaan aiheesta sitä kautta laajemman käsityksen. Internet-pohjainen kysely mahdollistaa vastaamisen nimettömänä, kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja vastaaja voi itse valita ajankohdan kyselyn vastaamiseen.

6.3 Internet-kyselyn toteutus

Kyselylomakkeen laatimisen tukena käytin teoriaa kyselylomakkeista sekä tutustuin mm. valtakunnalliseen miesten kokema väkivaltaa selvittäneen tutkimuksen kyselylomakkeeseen, Marak-riskienarviointilomakkeeseen sekä Terveysten ja hyvinvointi laitoksen lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeeseen.

Sähköinen kysely oli valtakunnallisesti toteutetun kyselyn kannalta itsestään selvä valinta. Sähköisestä kyselystä oli helppo tiedottaa ja sähköisen kyselylinkin jakaminen oli helppoa. Tällä pyrittiin turvaamaan kyselyn kattava leviäminen ja riittävä vastausmäärä. Tutustuin kyselytyökaluja tarjoaviin palveluihin kuten Kyselynetti.com, Webropol.com ja SurveyMonkey.com. Koin Kyselynetti.Comin kyselytyökalun selkeäksi ja helppokäyttöiseksi, sen tarjotessa riittävät palvelut ja kysymysvaihtoehdot käyttöni. Myös kyselyn käsittelyyn tarvittavat palvelut olivat riittäviä. Käytin kyselyn tekemiseen Kyselynetti.comin tarjoamaa ilmaista opiskelijatiliä.

Kyselylomake testattiin ennen sen julkaisua 15 henkilöllä. Testauksen tarkoituksena oli todeta kysymysten looginen eteneminen ja kyselylinkin tekninen toimivuus, sekä havaita kirjoitusvirheet. Testauksen ja tehtyjen korjausten jälkeen lähetin kyselylomakkeen word-versiona ennakkoon tutustuttavaksi useammalle taholle sähköpostitse ja kysyin, jakaisivatko he linkkiä omilla sähköisillä kanavillaan.

Vielä tässä vaiheessa lomakkeesta tuli palautetta lähinnä kieliasuun liittyen, jotka korjasin tarvittaessa. Kyselyn aukaiseminen viivästyi vielä muutamalla päivällä,

kun sain palautetta taholta, jonka katsoin olevan merkittävää ja vaikuttavan kyselylomakkeen neutraaliuteen. Jouduin siis vielä tässä vaiheessa tekemään lopulliset muutokset lomakkeeseen.

Viimeistelyäni lomakkeen lähetin kyselylinkin sähköpostilla seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kanssa toimivien järjestöjen yhteyshenkilöille pyytäen heitä jakamaan kyselyä omilla sähköisillä kanavillaan. Lähetin sähköpostia Setaan ja Setan jäsenjärjestöille, Sexpo-säätiöön, Sateenkaariperheet ry:lle ja Perhesuhdekeskukseen. Kokonaisuudessaan lähetin linkin 38 sähköpostiin ja pyysin sähköpostin vastaanottajaa jakamaan linkkiä omilla sähköisillä kanavillaan. Lisäksi julkaisin kyselyn Sateenkaari-Suomi Facebook-sivustolla. Kyselylinkki julkaistiin myös toimeksiantajan RIKUn Facebook-sivustolla, josta jaoin sen myös omalle sivustolleni. Koska kysely toteutettiin internetissä, sen levinneisyyden laajuutta ei voi arvioida. En voi tietää, kuinka moni linkin sähköpostilla saanut on kyselyä loppujen lopuksi jakanut tai kuinka moneen paikkaan hän on sitä jakanut. Vain muutama sähköpostia vastaanottanut ilmoitti jakaneensa kyselyä ja muutama heistä listasi tarkemmin, missä on kyselyä jakanut.

Kyselylinkin oltua avoinna vastattavaksi noin vuorokauden, sain palautetta kyselylomakkeeseen jääneestä oleellisesta virheestä, joka koski sukupuolen valintaa. Sukupuoli vaihtoehtoihin oli jäänyt vaihtoehdot mies, cis-mies, nainen ja cis-nainen. Poistin vaihtoehdot mies ja nainen ja otin tämän analysointi vaiheessa huomioon. Tein tämän muutoksen siinä vaiheessa, kun vastaajia oli ollut 12.

Kokonaisuudessaan kysely oli avoinna vastattavaksi neljä viikkoa, jonka aikana kyselyyn vastattiin 82 kertaa. Kyselyn loppuun asti vastanneita oli 70, joista yhden jätin analysoinnin ulkopuolelle asiattomien vastausten vuoksi ja yhden kohderyhmään kuulumattomana vastaajana. 10 vastaajaa ei ollut kokenut parisuhdeväkivaltaa parisuhteessa samaa sukupuolta olevaan ihmiseen. Hyväksyin aineistoksi vain kyselyn loppuun asti vastanneet, joten analysoitavaksi jäi 58 vastauslomaketta.

6.4 Aineiston käsittely ja analysointi

Opinnäytetyön aineiston analyysissä käytetään aineistolähtöistä sisällönanalyysia sekä muodostetaan määrällisestä aineistosta jakaumia ja havaintoja. Sisällön analyysi on laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä johon laadullisen tutkimuksen useimmat analyysimenetelmät perustuvat. Tällä metodilla aineistosta etsitään merkityssuhteita ja -kokonaisuuksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-92.)

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tavoitteena on löytää aineistosta esimerkiksi toiminnan logiikka tai tyyppikertomus. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on kolmiportainen prosessi, johon kuuluu aineiston redusointi eli pelkistäminen, klusterointi eli ryhmittely, sekä abstrahointi jolla tarkoitetaan käsitteellistämistä. (Vilkkä 2015, 163 – 164.) Luokittelua pidetään aineiston yksinkertaisimpana järjestelyn muotona, jolloin aineistosta määritellään luokkia ja lasketaan, kuinka monta kertaa jokainen luokka esiintyy aineistossa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105). Aineiston käsittelyssä olen käyttänyt luokittelua.

Aloitin tulosten tarkastelun kyselyn päätyttyä, lukemalla kyselyn tulokset läpi vastaajakohtaisesti. Tässä vaiheessa rajasin pois kesken olevat vastauslomakkeet, ne joissa ei ollut koettu väkivaltaa, kohderyhmään kuulumattoman sekä yhden asiattomia vastauksia sisältäneen lomakkeen. Tämän jälkeen tulostin itselleni sekä koosteen vastauksista että yksilövastaukset. Avoimia vastauksia oli runsaasti, mutta ilmaisut olivat hyvin lyhyitä, joten en juurikaan pelkistänyt kirjallisia vastauksia. Päädyin analyysissa luokittelemaan vastauksia ja laskemaan niiden esiintyvyyttä.

Seuraavaksi kävin aineistoa läpi tutkimuskysymyksiä silmällä pitäen ja kirjasin ylös luokkia jotka aineistosta nousi esille. Yhteensä luokkia oli 25. Kävin aineiston uudelleen läpi värikoodaten vastauksia tutkimuskysymysten ja luokkien mukaan. Tämän jälkeen otsikoin suuret paperit tutkimuskysymyksillä ja luokilla ja liitin lomakkeista leikatut värikoodatut vastaukset sekä määrällisten kysymysten osalta pylvästaulukot oikeiden otsikoiden alle. Näin sain selkeästi näkyville, millaisia asioita vastaajat kertoivat kuhunkin tutkimuskysymykseen liittyen tai

kuinka usein jokin luokka on aineistossa mainittu (taulukko 1). Tässä vaiheessa tarkistin yksilövastauksista, onko jokin tema mainittu usean vastaajan vai ainoastaan yhden vastaajan toimesta.

Taulukko 1. Esimerkki luokittelusta

Alkuperäisilmaus	Luokittelu
Fyysistä väkivaltaa oli harvemmin, henkistä väkivaltaa vähintään kuukausittain.	Toistuvuus
Rajoittamista ja ystäväpiirien tuhoamista.	Henkinen väkivalta
Päivittäin mutta välillä saattoi olla taukoja joku tai joitakin päiviä.	Toistuvuus
Väkivaltaa oli parisuhteen loppuaikoina kuukausittain. Sitä ennen fyysistä väkivaltaa ei ollut lainkaan.	Väkivallan kierre
Henkistä väkivaltaa sekä aluksi, että enemmän ja aikaa myöten myös fyysistä väkivaltaa.	Väkivallan kierre
Aloin pelätä häntä kerta toisensa jälkeen enemmän. Lopulta vihasin häntä ja itseäni.	Seuraus

Kyselyn määrällisistä tuloksista on graafiset pylvästaulukot, joista tärkeimmät on numeroituna havainnollistamassa tekstiä ja loput ovat nähtävillä opinnäytetyön liitteenä. Valtaosa kuvioista on kyselytyökalun luomia, jotka olen tarkistanut ja siirtänyt uuteen Excel-taulukkoon. Kuviot koetun väkivallan muodoista ja avun hakemisen jakautumisesta epäviralliseen ja viralliseen tahoon olen laskenut itse Excel-taulukkoon.

Kappaleessa tutkimustulokset, olen havainnollistanut tekstiä suurin lainauksin kyselyyn tulleista vastauksista. Määrällisiin kysymyksiin tulleet vastaukset esitän graafisin kuvioin, jotka olen numeroinut juoksevasti. Osa kuvioista esitetään kuvailevan tekstin ohessa ja loput kuviot ovat nähtävillä liitteessä 4.

7 Tutkimustulokset

7.1 Vastaajien taustatiedot

Taustatietoina kyselyssä tiedusteltiin vastaajan ikää, sukupuolta, seksuaalista suuntautumista, lapsitilannetta väkivaltaisen suhteen aikana sekä asuin maakuntaa. Ainoastaan asuinalue kysymys oli pakollinen. Suurin vastausmäärä tuli Uudeltamaalta, tasaisemmin Pirkanmaalta, Varsinais-Suomesta, Pohjois-Savosta ja Pohjois-Pohjanmaalta. Muista maakunnista vastaajia oli yksi ja kolmesta maakunnasta ei ollut vastaajia (kuvio 2).

Vastaajista suurin osa oli alle 40-vuotiaita. Suurimmat ikäryhmät olivat iältään 16-29-vuotiaat ja 30-39-vuotiaat. Kymmenen vastaajista sijoittuvat ikäryhmään 40-49-vuotiaat ja kolme vastaajaa kertoivat olevansa 50-59-vuotiaita (kuvio 3). Sukupuolta kysyttäessä suurin vastaaja ryhmä olivat cis-naiset. Kuusi ilmoitti olevansa cis-miehiä, 4 transmiestä ja 2 transnaista. Vastaajista 10 ei halunnut määrittellä sukupuoltaan tai ilmoitti kokevansa sukupuolekseen muuta kuin edellä mainitut (kuvio 4).

Seksuaalisen suuntautumisen osalta vastaajia oli 56. Valtaosa vastaajista määritteli itsensä lesboksi, seuraavaksi suurimmat ryhmät olivat bi-seksuaaleja tai pan-seksuaaleja. Loput vastanneista määrittelivät itsensä homoksi, ei-hetero, heteroksi tai muu (kuvio 5).

Kymmenellä oli joko yhteisiä lapsia väkivaltaisen kumppanin kanssa tai lapsia jotka eivät olleet yhteisiä väkivaltaisen kumppanin kanssa. Vastaajista kuusi ilmoitti, että lapset olivat kumppanin lapsia tai vastaaja oli suhteen aikana raskaana (kuvio 6).

7.2 Taustatiedot väkivallan kokemuksista

Valtaosa vastaajista ovat kokeneet väkivaltaa vain yhdessä parisuhteessa. Lähes kolmeneljännestä näistä parisuhteista on ollut avioliittoja tai seurustelusuhteita, joskin vastaajat ovat kokeneet väkivaltaa myös rekisteröidyssä parisuhteessa sekä avioliitossa. Jos väkivallan kokemuksia oli useammasta parisuhteesta, lomakkeessa pyydettiin vastaamaan muuta ja keromaan omin sanoin parisuhteiden muodoista (kuvio 7).

Pääosin viimeisimmästä väkivallan kokemuksesta on yli vuosi aikaa, 13 vastaajaa kertoo viimeisimmästä kokemuksesta olevan aikaa alle vuosi (kuvio 8). Päivittäistä väkivaltaa kertoo kokeneen seitsemän vastaajaa. Viikoittain tai kuukausittain koettua väkivaltaa raportoi yli puolet vastaajista ja tätä harvemmin 15 vastaajaa (kuvio 9). Avoimessa kysymyksessä, jossa pyydettiin kertomaan omin sanoin väkivallan toistuvuudesta, on nähtävillä väkivallan kierteen suvantovaiheet ja tilanteen hiljalleen eskaloituvan henkisen väkivallan myötä myös fyysiseksi. Henkilöt jotka olivat kokeneet pääsääntöisesti henkistä väkivaltaa, kokivat sitä myös tiiviimmin. Myös väkivallan voimistuminen ajan kuluessa on nähtävissä avoimissa vastauksissa.

”Väkivaltaa oli parisuhteen loppuaikoina kuukausittain. Sitä ennen fyysistä väkivaltaa ei ollut lainkaan.”

”Henkistä väkivaltaa aluksi ja enemmän ja aikaa myöten myös fyysistä väkivaltaa.”

”...lähes päivittäistä henkistä väkivaltaa ja/tai sen uhkaa, myöhemmin taloudellista hallintaa ja väkivaltaa viikoittain henkisen väkivallan lisäksi.”

Kaksi vastaajista kertovat päässeensä väkivaltaisesta toimintamallista itsenäisesti eroon ymmärtäessään sen tuhoisan vaikutuksen parisuhteeseen:

”Vuosia sitten suhteen alussa mutta se loppui kun ymmärrettiin, ettemme näin voi jatkaa tai tämä saa olla tässä.”

7.3 Koetun väkivallan muodot

Kyselylomakkeessa oli eritelty väkivallan muodoiksi fyysinen, henkinen, seksuaalinen ja taloudellinen väkivalta sekä parisuhteen jälkeinen vaino. Yleisimmät väkivallan muodot ovat henkinen ja fyysinen väkivalta, mutta myös muita muotoja on kokenut 33- 39 vastaajaa. Vain yksi vastaajista ei ole kokenut henkistä väkivaltaa ja näin ollen henkinen väkivalta on yleisin koetun väkivallan muoto, fyysisen väkivallan ollessa lähes yhtä yleistä (kuvio 10).

Kuvio 10. Vastaukset koetun väkivallan muodoista

Fyysisen väkivallan yleisimpiä muotoja ovat repiminen, lyöminen tai tukistaminen sekä liikkumisen estäminen tai kiinni tarttuminen. Vastaajat ovat kokeneet myös nyrkillä tai kovalla esineellä lyömistä, kuristamista ja potkimista (kuvio 11). Fyysinen väkivalta on koettu henkisiltä seurauksiltaan erittäin raskaaksi. Väkivalta on tuottanut pelkoa, inhoa, avuttomuutta ja arvottomuutta, joka ei ole loppunut fyysisen väkivallan loputtua tai fyysisten vammojen parannuttua, vaan henkisistä vaurioista on kärsitty pidempään.

”...ei se fyysinen kipu ollut mitään verrattuna sen aiheuttamaan henkiseen pahaan oloon.”

Henkisen väkivallan ollessa yleisin väkivallan muoto se näyttäytyy vastausten perusteella myös monimuotoisimpana väkivallan muotona. Vastausvaihtoehtoina oli seitsemän erilaista henkisen väkivallan muotoa ja lisäksi ”Jotain muuta, mitä”

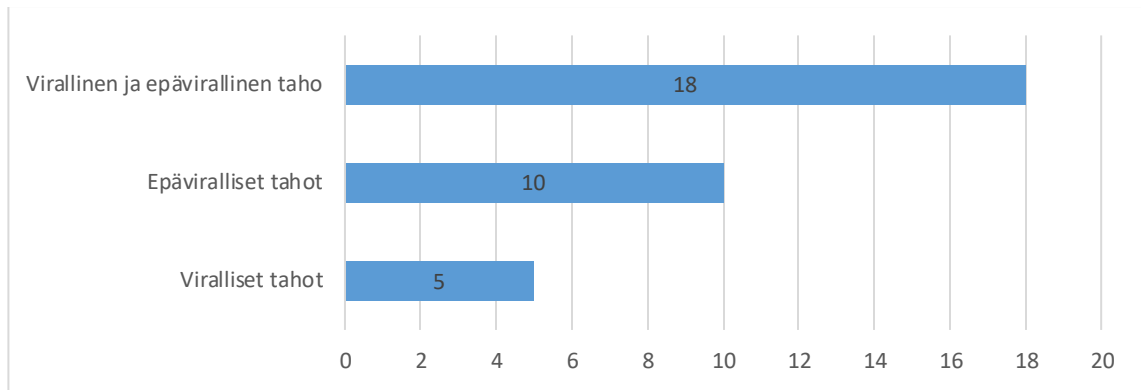
(kuvio 12). Kaikkiin vaihtoehtoihin on vastannut enemmän kuin 30 vastaajista, lisäksi ”jotain muuta” vaihtoehdossa ja avoimissa kysymyksissä oli lukuisia muita henkisen väkivallan muotoja. Yleisimmäksi näistä lisätyistä muodoista nousi lasten kautta kiristäminen tai uhkailu sekä äitiyden arvosteleminen. Henkinen väkivalta näyttäytyi avoimissa vastauksissa hyvin monimuotoisena ja järjestelmällisenä sekä jatkuva luonteisena toimintana.

Seksuaalisen väkivallan kokemuksista yleisintä on kehon tai seksuaalisen käyttäytymisen arvostelu, jota on kokenut puolet vastaajista. Kolmanneksella on myös kokemuksia painostuksesta seksiin esimerkiksi sovinnon vuoksi tai koska uhri ole uskaltanut kieltäytyä seksistä. Kolmanneksi yleisintä ovat kokemukset seksuaalisesta kosketuksesta, joka aiheuttaa pelkoa tai jopa kipua. Harvinaisempia kokemuksia ovat raiskaus, turvaseksistä kieltäytyminen tai satuttaminen seksin aikana (kuvio 13).

Eron jälkeistä vainoa on kokenut 32 vastaajaa. Yleisintä on häiriköinti eri muodoissaan, toistuvat ei-toivotut yhteydenotot sekä pelottelu, uhkailu ja väkivalta. Jonkin verran on ilmennyt myös omaisuuden vahingoittamista tai tuhoamista (kuvio 14).

7.4 Avun hakeminen

Avun hakeminen väkivaltaiseen parisuhdetilanteeseen on hankalaa. Kyselyyn vastanneista vain 23 on ilmoittanut hakeneensa apua virallisilta tahoilta ja hiukan useampi eli 27 oli hakenut apua epävirallisilta tahoilta. Näistä apua hakeneista valtaosa eli 18 vastaajaa ovat pyrkineet hakemaan sitä sekä virallisen että epävirallisen taholta. Vastaajista 10 on hakenut apua vain epäviralliselta taholta ja 5 vastaajaa vain viralliselta taholta (kuvio 15).

Kuvio 15. Avun hakemisen jakautuminen viralliseen ja epäviralliseen taho.

Virallisilta tahoilta avun hakeminen jakautui suhteellisen tasaisesti järjestöihin, poliisiin, terveydenhuollon palveluihin ja sosiaalityön palveluihin. Parisuhdepalveluita on käytetty vähäisessä määrin (kuvio 16). Muutamat vastaajat kertovat kääntyneensä seurakunnan palvelujen piiriin. Palveluihin ei aina välttämättä hakeuduta väkivallan vuoksi, vaan palveluissa ollaan muiden syiden takia ja väkivalta nousee siellä esille ja sitä kautta mahdollisesti saadaan apua myös väkivallan kokemuksiin.

Epävirallisilta tahoilta apua hakiessa yleisimmin turvaututaan ystäviin ja tuttaviiin tai haetaan tietoa tai vertaistukea internetistä (kuvio 17). Väkivallasta puhuminen perheelle koetaan hankalaksi, mutta jos perheelle puhutaan asiasta, sieltä voidaan saada erilaista apua lastenhoitoon, asunnon hankintaan, muuttoon sekä taloudellista tukea.

Vastaajat kokevat hyvin ristiriitaisesti eri tahoilta saadun avun. Aineistossa on huomiota herättävää, kuinka paljon ihmiset toivovat viralliselta taholta, että tilanne olisi otettu todesta, siihen olisi suhtauduttu sille kuuluvalla vakavuudella ja kohtaaminen olisi ollut asiallista. Hyvin monet kokevat jääneensä asian kanssa yksin, vaikka olisivat apua hakeneetkin. Hetero-olettamus on koettu vahvasti läsnäolevana viranomaisten kanssa toimiessa niin puheessa kuin tueksi tarjotuissa materiaaleissa.

”Suhtautuminen on ollut vähättelevää. Siihen on kokemukseni mukaan suhtauduttu sellaisella asenteella, että kyseessä olisi vain ”catfightia”

”Ennenkaikkea sitä, että joku olisi ottanut tosissaan sen mitä koin fyysisesti ja henkisesti. Se että asiaan ei suhtauduttu siihen kuuluvalla vakavuudella, sai minutkin hetkittäin epäilemään teenkö asiasta liian suuren numeron...”

”Tuntui että väkivalta nähdään vain osana miesten elämää, josta ei pitäisi tehdä suurta numeroa.”

Epävirallisilta tahoilta haetaan apua pääasiassa ystäviltä ja tuttavilta tai internetistä tietoa ja vertaistukea hakien. Vajaa puolet epäviralliselta taholta apua hakeneet ovat olleet yhteydessä myös perheeseensä. Ystävien kanssa keskustelu, heidän antamansa tuki ja rohkaisu avun hakemiseen tai eroamiseen on koettu tärkeänä. Toisaalta kokemuksissa kuuluu myös puhumisen ja kertomisen vaikeus, pelko siitä uskotaanko tai hylätäänkö. Useat ovat saaneet rohkeutta etsimällä ensin tietoa internetistä ja saaden sitä kautta uskoa itseensä ja tilanteeseen jota ei tarvitse hyväksyä.

”Opin ymmärtämään kokemuksiani ja irtautumaan väkivallan aiheuttamasta syyllisyydestä internetistä löytämieni parisuhdeväkivaltaa käsittelevien artikkelien ja vertaisryhmien kautta.”

”Tukea, ymmärrystä, neuvoja. Uskallusta puhua asiasta ja hakea apua.”

”Vaikea puhua ja pelottaa uskotaanko.”

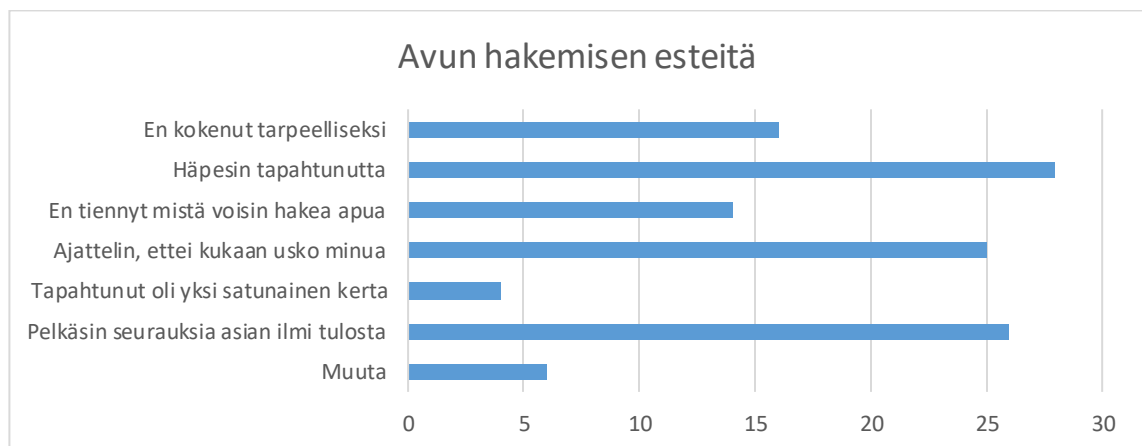
Vaikka ystävien ja perheen tuki näyttäytyy tärkeänä ja arvokkaana, ei tuki ole aina sitä mitä on toivottu. Vastaaajilla on kokemuksia myös vähättelystä ja syyllistämisestä ystävien taholta, myös painostus eroamiseen on koettu raskaana. Ystävästä on etäännytty mahdollisesti jo väkivaltaisen kumppanin toimesta, jolloin vähäiseksi jäänyt tuki on voinut olla syy välisen rikkoutumiseen lopullisesti.

Rikosilmoituksia ei koetusta väkivallasta juurikaan tehdä. Vain kuusi vastaajaa kertoo väkivallasta tehdystä rikosilmoituksesta (kuvio 18). Syitä rikosilmoituksen

tekemättä jättämiselle ovat mm. lääkärintodistuksen puuttuminen todisteena, rikosilmoituksen tekemisestä on koettu tulevan vain itselle enemmän harmia tai ei ole tapahtuma aikana edes ymmärretty, että kyse on vakavasta ja/tai tuomittavasta väkivallasta. Koetun väkivallan muodot on voitu kokea sellaiseksi, ettei poliisi viranomaisiin osata olla yhteydessä tai ajatellaan ettei rikosilmoitusta ole mahdollista tehdä. Poliisin kanssa tekemisissä olleet kuvaavat kokemustaan kuin heitä ei olisi uskottu tai kokemusta olisi vähätelty.

7.5 Avun hakemisen esteet

Syitä sille, ettei väkivaltaiseen parisuhteeseen ole haettu apua on monia. Vastaaajista 16 ilmoittaa, ettei kokenut ulkopuolista apua tarpeelliseksi. Vastajat, jotka eivät ole hakeneet apua tai kokevat, että apua olisi pitänyt hakea aikaisemmin väkivaltaiseen parisuhde tilanteeseen, ovat kokeneet häpeää tapahtuneesta, ajatelleet ettei heitä uskota tai pelänneet seurauksia asian ilmitulosta (kuvio 19).

Kuvio 19. Avun hakemisen esteitä.

Rakkaus ja välittäminen, usko siihen, että väkivallan tekijä voi muuttua, sai vastaajat pysymään väkivaltaisessa parisuhteessa ja olemaan kertomatta tilanteesta kenellekään. Myös seksuaalisen suuntautumisen paljastuminen on syy olla hakematta apua. Seksuaalista suuntautumista on salattu joko lähipiiriltä, tai lähipiirin ulkopuolisilta ihmisiltä tai ei ole haluttu kertoa siitä viranomaistahoille. Avun hakemisessa on pelätty myös väkivallan tekijän kostotoimenpiteitä, johon

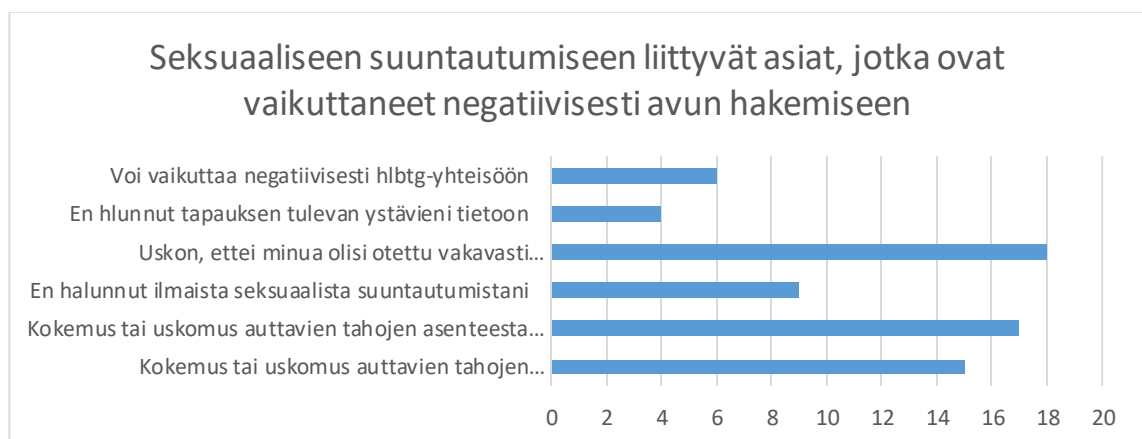
on kuulunut myös seksuaalisen suuntautumisen paljastaminen ei-toivotuille tahoille.

Fyysiset ominaisuudet on voinut myös vaikuttaa avunhakemiseen. Jos väkivallan tekijä on ollut pienikokoisempi tai suhteen femme, naisellisempi osapuoli, on se herättänyt vastaajilla epäilyksen siitä, onko väkivallan kokijana uskottava. Fyysisesti kookkaampi väkivallan kokija voi itse ajatella tai muut ilmaista, että hänellä olisi mahdollisuus pistää vastaan tai lopettaa toisen väkivaltaiset teot. Tämä on haastava tilanne silloin kun väkivallan kokija ei halua itse turvautua väkivaltaan. Tämä on tullut esille myös viranomaiskohtaamisissa ja heikentänyt jatkossa heidän kykyä ottaa yhteyttä auttaviin tahoihin.

”Olen itse voimakkaampi ja kookkaampi kuin kumppanini, jopa kaverini kyseenalaistivat asian kun kerroin.”

”Pelotti myös ajatus ettei minua uskota, sillä olen pidempi ja paljon isokokoisempi, kun taas kumppani laiha, lyhyt, heiveröisen kokoinen.”

Seksuaalinen suuntautuminen vaikuttaa vahvasti avun hakemiseen. Liki puolet vastanneista ovat kokeneet sen vaikuttavan heidän toimintaansa. Erityisesti esiin nousee ajatus siitä, ettei heitä oteta vakavasti seksuaalisen suuntautumisen vuoksi tai kokemus tai uskomus auttavien tahojen tietämyksestä tai asenteesta seksuaalivähemmistöjä kohtaan (kuvio 20).

Kuvio 20. Avun hakemiseen negatiivisesti vaikuttavia asioita

Joidenkin vastaajien parisuhdeväkivalta kokemuksista on kulunut aikaa jo useita vuosia, jolloin sen hetkinen yleinen asenne ilmapiiri seksuaalivähemmistöjä kohtaan on koettu vielä haastavammaksi avun hakemisen kannalta.

”Kymmenen vuotta sitten tietoisuus ja asenne näitä asioita kohtaan oli ihan eri tasolla kuin nykyisin.”

Kuitenkin apua hakeneista vain pieni osa kokee seksuaalisen suuntautumisen vaikuttaneen negatiivisesti kohtaamiseen auttavien tahojen kanssa. Kohtaamisessa on koettu, ettei asiaa ole otettu vakavasti ja vähättelyä. Tahon hämmennys tilanteesta on yleisin kokemus, jota kuvaillaan seksuaalisen monimuotoisuuden ymmärtämättömyydellä sekä kykenemättömyydellä kohdata sateenkaariperheitä ja niiden erityispiirteitä.

8 Johtopäätökset

Koska suomalaista tutkimusta parisuhdeväkivallasta samaa sukupuolta olevien ihmisten parisuhteista ei ole juurikaan tehty, oli tämän opinnäytetyön tarkoituksena selvittää, millaista parisuhdeväkivaltaa näissä suhteissa koetaan, haetaanko parisuhdeväkivaltaan apua ja millaisia esteitä mahdollisesti avun hakemiseen koetaan olevan. Näillä kysymyksillä on pyritty saamaan tietoa, joka auttaa väkivaltatyön palvelujen kehittämisessä seksuaalivähemmistöille helpommin lähestyttäväksi.

Vikman (2001) on pyrkinyt tutkimaan parisuhdeväkivaltaa homosuhteissa jo vuonna 2001 ja kokenut silloin, että asiasta ei haluta puhua ja saanut palautetta jossa kehoitetaan jättämään asia siihen. Tämän opinnäytetyön yksi tärkeimmistä tuloksista on se, että parisuhdeväkivaltaa tapahtuu myös suomalaisissa seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten parisuhteissa ja väkivallasta halutaan puhua ja tuoda näkyville. Tämän osoittaa kyselyn runsas osallistujamäärä, kyselyn tarpeellisuudesta saatu positiivinen palaute sekä kyselyn varsinaiset tulokset. Kyselyyn palautteena tulleet kommentit pitivät

hyvänä asiana, että seksuaalivähemmistön keskuudessa tapahtuva parisuhdeväkivalta vihdoinkin nostetaan esille ja samalla erilaiset väkivallan muodot saavat näkyvyyttä. Tämän on ajateltu helpottavan koetun väkivallan tunnistamista ja osaltaan vaikuttavan avun hakemiseen positiivisesti. Palautteesta on poimittavissa viesti siitä, että vaikka parisuhdeväkivallasta jonkin verran HLBT-yhteisössä keskustellaankin, on aihe vielä arka, johon ei osata puuttua.

Väkivalta seksuaalivähemmistöjen parisuhteissa näyttäytyy hyvin samankaltaisena kokemuksena kuin parisuhdeväkivalta yleisissä suomalaisissa väkivaltatutkimuksissa. Väkivaltaa tapahtuu eri muodoissa ja väkivallan muotojen erilaisilla yhdistelmillä, henkisen väkivallan ollessa yleisin muoto jota koetaan. Fyysinen väkivalta on tunnistetuin muoto, mutta väkivalta josta ei jää fyysisiä jälkiä on hyvin vaikeaa mieltää väkivallaksi tai edes kaltoinkohteluksi. Myös väkivallan seuraukset ovat yleistettävissä perinteisen parisuhdeväkivallan tutkimusten mukaisiksi. Väkivalta aiheuttaa fyysisten vammojen lisäksi häpeää, syyllisyyttä, ahdistusta ja masennusta. Avun hakeminen on yhtä lailla haastavaa kuin aiemmissa väkivalta tutkimuksissa on todettu.

Selvitys kuitenkin osoittaa erityispiirteitä, joita myös kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu seksuaalivähemmistöjen parisuhdeväkivaltaan kuuluvan. Näitä esille tulleita erityispiirteitä ovat väkivallan muodoista seksuaalisen suuntautumisen paljastaminen joko kiristyskeinona tai kostotoimenpiteenä sekä seksuaalisen- tai sukupuolen suuntautumisen ilmaisun arvostelu ja väheksyntä.

Seksuaalinen suuntautuminen vaikuttaa myös avun hakemiseen. Ihminen voi kokea, ettei häntä uskota seksuaalisen suuntautumisen vuoksi tai hänellä on kokemus tai oletus siitä, että ammattilaiset eivät osaa kohdata seksuaalivähemmistöjä tai ettei heillä ole riittävää ymmärrystä heidän elämäntilanteeseensa. Tähän saattaa vaikuttaa aikaisemmat kokemukset minkä tahansa elämän osa-alueen syrjintä, kiusaamisen tai epäasiallisen kohtelun kokemukset (Lehtonen 2006, 53). Fyysiset ominaisuudet tai sukupuoliroolit voivat myös heikentää ihmisen kykyä hakea apua. Kookkaan ja voimakkaan

ulkomuodon omaavan on haastavaa hakea apua, jos hän kokee, että hänen täytyisi pärjätä fyysisesti pienikokoisempaa väkivallan tekijää vastaan. Toisaalta miehet ovat kuvailleet, kuinka heidän täytyy vakuutella ulkopuolisille "naismaisemman" osapuolen olevan väkivallan tekijä. Naisten välisiä fyysisiä yhteenottoja voidaan vähätellä sukupuolen tuoman "tasaväkisyyden" vuoksi. Edellä mainitut fyysisten ominaisuuksien tai perinteisten sukupuoliroolien tuottamat ajatukset ilmenivät kyselyssä sekä vastaajien ennakko-oletuksina että ammattilaisten kohtaamisessa koettuna.

Tämän opinnäytetyön aineistossa cis-miesten osuus jää vähäiseksi. Aikaisemmissa kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että miehet kokevat parisuhteissa samaa sukupuolta olevaan kumppaniin väkivaltaa yhtä paljon, jos ei hiukan enemmänkin kuin naisparien suhteissa (Stanley ym. 2006, 31) ja väkivallan olevan jopa kolmanneksi yleisin arjen ongelma homomiesten elämässä (Peterman & Dixon 2003, 40). Miesten vähäisempi osallistuminen kyselyyn voi johtua monista syistä. Miesten saattaa olla vaikeampi puhua parisuhteen ongelmista ulkopuolisille ja avun hakeminen ja sen saaminen voidaan kokea hankalaksi. Huolimatta miesten vähäisemmästä osallistumisesta kyselyyn, ei ole syytä tehdä johtopäätöstä, että miehet kokevat vähemmän parisuhdeväkivaltaa kuin naiset parisuhteissa samaan sukupuoleen. Tällainen johtopäätös olisi myös kansainvälisten tutkimusten tulosten vastainen.

Parisuhdeväkivalta on pitkälti piilorikollisuutta, joka ei tule kokonaisuudessaan näkyviin erilaisissa viranomaistilastoissa. Tämä johtuu siitä, että parisuhdeväkivaltaan ei tyypillisesti haeta apua kovin herkästi, joka näkyy myös tämän selvityksen tuloksena. Parisuhdeväkivalta on ilmiö, johon eri alojen ammattilaisten tulee kouluttautua ja rohkaistua kysymään asiakkailta väkivallan kokemuksista. Myös silloin kun tiedämme työskentelevämme seksuaali- tai sukupuolivähemmistöjen kanssa, on huolehdittava, ettei oletus homosuhteiden väkivallattomuudesta estä meitä kysymästä väkivallan kokemuksista. Heteronormatiivisessa yhteiskunnassa eläminen tuottaa kokemuksia toiseudesta ja voi haastaa yksilön selviytymisen arkisemmissakin asioissa seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuuluvan roolissa. Vaikka selvityksessä käy ilmi, ettei negatiiviset ennakko-oletukset välttämättä pidä paikkaansa kohtaamisessa

ammattilaisten kanssa, on ammattilaisten velvollisuutena tuottaa turvallisia ja oikeudenmukaisia palveluita kaikille ja myös tiedottaa niistä. Tämä haastaa sosiaali- ja terveysalaa paitsi kouluttamaan henkilöstöä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaamiseen, mutta tuomaan selkeästi esille sen, että palvelut ovat yhtä lailla tarkoitettuja kaikille ihmisille, myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluville. Tähän ei mielestäni riitä lyhyt maininta, vaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt tulee ottaa huomioon myös materiaaleja tuottaessa sekä sanavalinnoissa. Palvelujen kehittämisessä täytyy myös tarkastella, onko kaikille neutraali ilmaisu riittävää, jolloin esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt jäävät edelleen näkymättömäksi.

Avun hakeminen ja väkivallasta puhuminen on voimavaroja kysyvä päätös. Parisuhdeväkivalta vaikuttaa kokonaisvaltaisesti hyvinvointiin ja aiheuttaa sekä fyysistä että psyykkistä huonovointisuutta, mikä heikentää voimavaroja ja kykyjä hakea apua (Kaittila 2017, 89). Avun hakemiseen vaikuttavat monet tekijät ja seksuaalivähemmistöillä avun hakemiseen liittyy selkeästi myös erityispiirteitä. Useat ammattilaisten kanssa tekemisissä olleet kuvailivat kohtaamista vähätteleväksi tai ammattilaisten olleen hämmentyneitä asiasta. Myös sukupuolirooleihin liittyviä asenteita oli ollut havaittavissa. Merkittävää on se, että vastaajien mukaan kokemus tai oletus ammattilaisten puutteellisesta tietämyksestä tai asenteesta seksuaalivähemmistöjä kohtaan vaikuttaa avun hakemiseen, mutta apua hakeneista vähemmistö on kokenut palvelun epäasialliseksi juuri seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Tämä voi johtua siitä, että osa seksuaalivähemmistöihin kuuluvista on kokenut niin paljon syrjintää, epäasiallista kohtelua tai voimakasta heteronormatiivista painetta, että on vaikeaa luottaa ammattiauttajien kykyyn tai valmiuksiin kohdata heidät ja tilanteeseen liittyvät erityispiirteet. Osa seksuaalivähemmistöihin kuuluvista pelkäävät tuoda esiin parisuhdekokemuksiaan tai seksuaalista suuntautumistaan. Seksuaalisen suuntautumisen salaaminen ja stressi siitä vaikeuttavat myös luottamuksellisen asiakassuhteen syntymistä. (Lehtonen 2006, 17,57,64.)

Koetusta väkivallasta on hankala puhua ja seksuaalivähemmistöillä asian voi tehdä hankalammaksi, jos ei ole sinut oman seksuaalisuutensa kanssa tai on

vielä osittain kaapissa joko lähipiirille tai lähipiirin ulkopuolelle. Avun hakemista hankaloittaa myös oletus tai kokemus väheksyvistä asenteista seksuaalivähemmistöjä kohtaan, kokemus väkivallan väheksymisestä sukupuolten tuoman tasaväkisyyden tai pariskunnan fyysisten ominaisuuksien tuottaman kyseenalaistamisen perusteella. Nämä ovat asioita, joita voidaan kehittää palveluissa tarkastelemalla ammattilaisten uskomuksia ja asenteita.

Pystyäksemme tarjoamaan palveluja, jotka ovat myös seksuaalivähemmistöille helposti lähestyttäviä, meidän täytyy tunnistaa vähemmistön olemassaolo ja tunnustaa heidän läsnäolonsa myös palvelun materiaaleissa ja tiedotteissa. Tämä ei kuitenkaan riitä, vaan asiakkaita kohtaavien ammattilaisten on oltava tietoisia seksuaalisen monimuotoisuuden olemassaolosta ja heihin liittyvistä erityispiirteistä. Ammattilaisten tulisi kyetä tunnistamaan omat heteronormatiiviset ajattelumallinsa ja peilaamaan niitä asiakkaiden kohtaamiseen. Seksuaalisesta suuntautumisesta kertominen on jokaisen henkilökohtainen valinta, mutta sen kertomiseen tai ketomatta jättämiseen ei saisi liittyä paineita tai pelkoa huonosta kohtelusta. Seksuaalivähemmistöjen hyvinvointia voidaan lisätä ottamalla heidät huomioon palveluja ja yhteisöä kehitettäessä (Lehtonen 2006, 58).

9 Pohdinta

9.1 Yleisesti

Opinnäytetyöni pyrki selvittämään parisuhdeväkivallan kokemuksia samaa sukupuolta olevien ihmisten parisuhteissa. Selvitys tehtiin kyselytutkimuksena, johon osallistui 82 vastaajaa ja analysoitavaksi jäi 58 vastauslomaketta. Kyselylomaketta jaettiin lähinnä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen järjestötoimijoiden kautta. Selvitys vastasi tutkimuskysymyksiin, mikä selviää luvuissa tulokset ja johtopäätökset.

Selvityksen tärkeimmäksi tulokseksi nousee parisuhdeväkivallan esiintyminen myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen keskuudessa ja että siitä ollaan valmiita myös puhumaan ja nostamaan aihe yleiseen keskusteluun. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemaan parisuhdeväkivaltaan voidaan soveltaa yleistä tietoa parisuhdeväkivallan kokemuksista, seurauksista ja avun saamisen haasteista, mutta jokaiseen osa-alueeseen liittyy seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen osalta myös erityispiirteitä, joihin on hyvä kiinnittää huomiota.

Opinnäytetyö oli haasteellinen monelta osin eikä valmistunut aivan alkuperäisen aikataulun mukaisesti. Olen kuitenkin tyytyväinen aihevalintaani, opinnäytetyön etenemiseen ja sen tuottamiin kokemuksiin.

9.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullisia tutkimuksia arvioidaan niiden luotettavuuden perusteella. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi voi olla haastavaa, koska siihen ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita. Tutkimusmenetelmä kirjallisuudessa puhutaan paljon validiteetista ja reliabiliteetista, joita myös kritisoidaan laadullisen tutkimuksen yhteydessä. Validiteetti tarkoittaa sitä, onko tutkimuksessa tutkittu sitä mitä on luvattu, kun taas reliabiliteetti kuvaa tutkimuksen toistettavuutta. Luotettavuuden arviointi näiden mittareiden kautta voi olla haastavaa laadullisen tutkimuksen luonteen takia: laadullinen tutkimus saa elää ja käyttää luovuutta ja se voi perustua tulkintoihin. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 134 – 140.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin yhtenä peruslähtökohtana voidaan pitää riittävää dokumentaatiota. Dokumentointi koskee koko tutkimusta ja siinä käytettyjä tiedonkeruu- analysointi ja tutkintamenetelmiä. Myös ratkaisut, joihin on päädytty, perustellaan. (Kananen 2014,151.)

Opinnäytetyön aikana pyrin vaikuttamaan tutkimuksen luotettavuuteen dokumentoinnilla opinnäytetyön vaiheista sekä pohtimalla tekemiäni valintoja ja perustelemaan ne. Dokumentoin myös tiedonkeruun sekä analysointivaiheet mahdollisimman tarkasti. Selvityksen luotettavuutta tukevat tulokset, joista löytyy

yhtäläisyyksiä aikaisempiin tutkimuksiin parisuhdeväkivallasta ja seksuaalivähemmistöjen kokemaan parisuhdeväkivaltaan ja siihen liittyviin erityispiirteisiin.

Jokaiseen tutkimukseen liittyy eettisiä kysymyksiä, jotka tutkijan tulee tunnistaa ja joihin täytyy kiinnittää huomiota. Tutkimuksia varten on luotu yleisesti hyväksytyt käytännöt, joiden noudattaminen antaa tutkimukselle vakaan eettisen pohja. Jokaisen tutkijan tulee itse huolehtia näiden ohjeiden noudattamista ja eettisesti hyvän tutkimuksen tekemistä. (Hirsjärvi ym. 2009, 23.) Ensimmäinen eettinen kysymys tutkimusta tehdessä nousee tutkimuskysymyksen valinnasta. Pohdintaan tutkimuskysymyksestä kuuluu mm. valitaanko aihe helppouden tai mukavuuden vuoksi vai onko kysymys tärkeä ja kenen kannalta. Eettisyys vaikuttaa tutkimuskysymyksen lisäksi kaikkiin muihinkin valintoihin, joita tutkija tekee tutkimuksen edetessä. (Hirsjärvi ym. 2009, 24.)

Opinnäytetyötä tehdessä olen pyrkinyt toimimaan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita noudattaen. Jo ryhtyminen tähän opinnäytetyön aiheeseen sai minut pohtimaan aihetta ja sen rajaamista hyvin tarkkaan, myös oikeutuksen näkökulmasta. Rajaaminen olisi voinut olla tarkempi, joka olisi helpottanut sekä minun työtäni että vastaajien asemaa. Kyselylomaketta laatiessa kysymyksen asetelut ja erityisesti kysymyksen tarpeellisuus tai merkitys tutkimuskysymykseen peilaten oli tärkeää ja vaikutti kyselylomakkeeseen. Pyrin tiedottamaan kyselyyn vastaajille selkeästi heidän anonymiteettisuojastaan sekä oikeudesta kieltäytyä osallistumisesta opinnäytetyöhön myös vastaamisen jälkeen. Kyselyn vastaajat ovat osallistuneet siihen vapaaehtoisesti. Tuloksia tarkastellessa pyrin kriittisyyteen sekä, olen raportoinut avoimesti ja rehellisesti. Olen pyrkinyt raportoimaan myös tutkimuksen eri vaiheet selkeästi.

9.3 Hyödynnettävyys ja jatkotutkimusideat

Asenteet seksuaalivähemmistöjä kohtaan ja heidän yhdenvertaiset oikeutensa ovat 2000-luvun aikana kehittyneet huomattavasti. Ammatillisesta näkökulmasta katsottuna asiakkaan kohtaamisessa on vielä paljon tekemistä. Ottaen huomioon, ettei esimerkiksi sosionomiopintoihin kuulu lainkaan teoriaa ihmisen seksuaalisuudesta tai seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä, ei voi olettaa, että

valmistuvilla sosionomeilla olisi tietoa seksuaalivähemmistöistä, ellei heillä ole omasta mielenkiinnosta tai omakohtaisen, läheisen tai ystävien kokemuksen kautta sitä kertynyt. Kuten Lehtonen (2006, 58) mainitsee, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen näkymättömyys palveluissa ei tarkoita sitä, etteivät he käytä palveluja vaan heteronormatiivisia käytäntöjä ja sitä ettei heidän anneta näkyä. Opinnäytetyö on oiva tilaisuus laajentaa omaa osaamistaan, tietoja ja taitoa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaamiseen työelämässä ja olla sitä kautta osana rakentamassa yhdenvertaisempia ja turvallisempia palveluja kaikille. Toivon, että opinnäytetyöni olisi innostava esimerkki tuleville opiskelijoille, jotka kiinnostuvat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ammatillisesta kohtaamisesta.

Toimeksiantajana toimi Rikosuhripäivystyksen Joensuun aluetoimisto. Opinnäytetyöni tuloksia voidaan hyödyntää toimeksiantajan palvelujen kehittämisessä. Joensuun palvelupiste voi tiedottaa selvityksen tuloksia valtakunnallisesti Rikosuhripäivystyksessä ja sitä kautta vaikuttaa RIKUn vapaaehtoisten koulutussisältöihin selvityksessä ilmi tulleiden erityispiirteiden osalta sekä mahdollisesti palvelujen markkinointi sisältöihin. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokema parisuhdeväkivalta on todellisuutta ja palvelujen tarve on olemassa. Palvelujen markkinoinnissa olisi syytä ottaa huomioon myös vähemmistöryhmät ja varsinkin vapaaehtoisten koulutuksessa ottaa vähemmistöryhmien kohtaaminen esille. Täysin neutraali ilmaisu palvelujen markkinoinnissa ja esitteissä jättää vähemmistöt usein täysin näkymättömiksi, jolloin palveluita lähestyminen voi vaikeutua. Opinnäytetyötä voivat hyödyntää myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille suunnatuista palveluista ja niiden kehittämisestä kiinnostuneet opiskelijat.

Toivon, että tulevat opiskelijat kiinnostuisivat tekemään enemmän opinnäytetöitä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyen. Kyselyn vastauksissa nousi esiin transihmisten kokeman parisuhdeväkivallan erityispiirteitä, jotka eivät välttämättä olleet täysin samassa linjassa muiden vastaajien kanssa. Jatkotutkimusideana esitän sukupuolivähemmistöjen kokeman parisuhde- tai lähisuhdeväkivallan kokemusten selvittämistä tarkemmin. Koska cis-miesten osuus jäi tässä selvityksessä vähäiseksi, esitän jatkotutkimusideana myös samankaltaisen

selvityksen tekemistä kohdistuen tarkemmin seksuaalivähemmistöön kuuluvien miesten kokemaan parisuhdeväkivaltaan.

Oma taustani nuorisonohjaajana ja tämänhetkinen suuntautumise ni lastensuojeluun on saanut minut pohtimaan tätä opinnäytetyötä tehdessä seksuaali- tai sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten seksuaalisuden kehityksen tukemista sijoituspaikoissa. Olisikin kiinnostavaa tietää, kuinka nuorten seksuaalista kehitystä ja seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuolen kehitystä tuetaan sijoituspaikoissa, kuten laitoksissa tai ammatillisissa perhekodeissa. Saako nuori ilmaista omaa kokemustaan seksuaalisuudesta tai sukupuolesta tai mahdollisesti omaa epävarmuuttaan seksuaalisuuteen liittyvien kysymysten äärellä ja kykeneekö henkilökunta tukemaan nuorta näissä asioissa. Tässä voisi olla aihetta sekä tutkimuksellisen että toiminnallisen opinnäytetyön aiheeksi.

9.4 Ammatillinen kasvu

Tämä opinnäytetyö on yksilötyö, mikä on tuonut omat haasteensa opinnäytetyön tekemiselle. Kaikesta innostuksesta huolimatta, on myönnettävä, että aihe itsessään on ollut haastava ja sen käsittely yksin on ollut raskasta. Prosessin myötä tulleet kokemukset ovat kuitenkin olleet antoisia ja olen saanut tästä prosessista paljon voimavaroja tuleviin haasteisiin työelämässä.

Jo ennen kuin tein lopullisen päätöksen opinnäytetyön aiheen valinnasta, jouduin pohtimaan aihetta monesta näkökulmasta. Haasteena oli muun muassa aikaisemman tutkimustiedon löytäminen ja hyödyntäminen sekä osallistujien löytäminen ja innostaminen vastaamaan kyselyyn. Aihetta myös kritisoitiin monelta taholta erilaisin perusteluin. Toisinaan nämä haasteet tuntuivat nousevan muuriksi työn etenemiselle, mutta nyt voin olla tyytyväinen tekemääni ratkaisuun. Aihe on osoittautunut erittäin ajankohtaiseksi ja saanut runsasta kiitosta kyselyyn osallistujilta ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kanssa toimivilta tahoilta. Opinnäytetyön tekeminen on ollut ammatillisesti innostava kokemus ja tarjonnut runsaasti mahdollisuuksia tarkastella omia asenteita,

oletuksia ja reaktioita erilaisiin asioihin. Reflektointi on noussut yhdeksi tärkeimmistä osa-alueista tämän työn edetessä.

Opinnäytetyön kautta olen saanut perehtyä sekä parisuhdeväkivaltaan, seksuaalivähemmistöihin ja kyselytutkimuksen tekoon. Näiden teemojen kautta olen saanut haastaa itseäni ja omia ajatuksiani ja oletuksiani sosiaalialan ammattilaisen kohtaamia asiakas- ja aiheryhmiin peilaten. Sain kokemuksen siitä, että sosiaalialan työtä ei voida rajata tarkasti koskemaan tiettyä teemaa. Ihmisten kanssa työskennellessä, et voi tietää mitä he tuovat mukanaan jokaiseen kohtamiseen ja kuinka asiakastilanteessa täytyy osata kuunnella ihmistä mitä hän itsestään kertoo, mutta mikä myös on tärkeää, mitä asiakas jättää kertomatta. Uskon että kokemukseni seksuaalivähemmistöjen kokemusten selvittämisessä tulee auttamaan minua jatkossa myös muiden vähemmistöasiakasryhmien kohtamisessa. Olen saanut ymmärryksen siitä, että vähemmistötausta tuottaa kohtamiseen erityispiirteitä joiden olemassaolo on hyvä tiedostaa, kyetäkseen tukemaan asiakasta parhaalla ja oikeudenmukaisimmalla tavalla.

Prosessin aikana olen kehittynyt itsenäisen, pitkäjänteisen työskentelyn hallinnassa ja reflektoinnissa. Pitkä prosessi on tehnyt näkyväksi myös niitä asioita, joita en hallitse riittävän hyvin. Omien kehittämiskohteiden tunnistamisessa olen oppinut myös arvioimaan niitä puutteita, joita ei välttämättä tarvitsekaan hallita. Toisinaan riittää, että on kyky hakea tietoa ja pyytää apua. Omien heikkouksien tunnistaminen on tärkeää auttajan ja tukijan roolissa, mutta myös omassa työssä jaksamisessaan. Opinnäytetyön tekeminen ei ole ollut irrallinen prosessi vaan on auttanut näkemään koko opiskeluaikaista kehittymistä reflektoinnin, itsetuntemuksen, perustelun, teorian ja palautteen vastaanottamisen ja arvioinnin osalta. Yleisesti ottaen olen tyytyväinen aiheen valintaan ja opinnäytetyön etenemiseen ja sen tuottamiin kokemuksiin.

Lähteet

- Alexander, C.J. 2002. Violence in Gay and Lesbian Relationships. *Journal of Gay and Lesbian Social Services* 14, 95–98.
https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1300/J041v14n01_06?needAccess=true 10.2.2018
- Brown, C. 2008. Gender-Role Implications on Same-Sex Intimate Partner Abuse. *Journal of Family Violence* 23, 457–462.
<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs10896-008-9172-9.pdf> 7.2.2018
- Donovan, C. & Hester, M. 2014. Domestic violence and sexuality. What's love got to do with it? Bristol: Policy Press
- Donovan, C., Hester, M., Holmes, J. & McCarry, M. 2006. Comparing Domestic Abuse in Same Sex and Heterosexual Relationships.
<http://www.equation.org.uk/wp-content/uploads/2012/12/Comparing-Domestic-Abuse-in-Same-Sex-and-Heterosexual-relationships.pdf> . 15.8.2017
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Essel, S. 2017. Vaino. Teoksessa Åberg, L-K. (toim.) 2017. Rikoksen uhrin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 122 – 123.
- Essel, S., Rantanen, T. & Rossinen, J. 2017. Lähisuhdeväkivalta. Teoksessa Åberg, L-K. (toim.) 2017. Rikoksen uhrin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus 49 – 66.
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Publishing Oy
- Heiskanen, M. & Ruuskanen, E. 2010. Tuhansien iskujen maa – Miesten kokema väkivalta Suomessa. Euroopan Kriminaalipoliittisen Instituutin (HEUNI) julkaisusarja nro 66.
http://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/6KHnLcUwR/Full_report_66.pdf 26.10.2017
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kaittila, A. 2017. Parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset avun hakijoina. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. & Honkatukia, P. (toim.) 2017. Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino. 19 – 35.
- Kaitue, S., Noponen, T. & Slåen, A. 2007. Yleistä muttei yksityistä – oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
https://www.thl.fi/documents/470564/817072/9529608993_fin.pdf/2ea074d0-a4eb-4448-ba63-3b312ea81692. 3.12.2017.
- Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, J., Zwi, A. & Lozano, R. 2005. Väkivalta ja terveys maailmassa – WHO:n raportti.
- Kääriäinen, J. 2006. Väkivalta ja apuun turvautuminen. Teoksessa Piispa, M., Heiskanen, M., Kääriäinen, J. & Sirén, R. 2006. Naisiin kohdistunut väkivalta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152455/225_Piispa_Heiskanen_Kaariainen_Siren_2006.pdf?sequence=2. 23.1.2018.

- Lehtonen, J. 2007. Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuteen liittyvä syrjintä. Teoksessa Lepola, O. & Villa, S. (toim.) Syrjintä suomessa 2006. 18–65.
<https://people.uta.fi/~pirjo.nikander/Syrjinta%20Suomessa%202006.pdf>. 20.8.2017.
- Lehtonen, J. 2006. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt Suomen kunnissa. Keinoja ja ideoita yhdenvertaisuuden tueksi. Työministeriön julkaisuja. Helsinki: Edita Oy
- McKenry, PC., Serovich, JM., Mason TL. & Mosack, K. 2006. Perpetration on Gay and Lesbian Partner Violence: A Disempowerment Perspective. *Journal of Family Violence* 21, 233–243.
<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs10896-006-9020-8.pdf> 7.2.2018.
- Marttala, P. 2011. Parisuhdeväkivallan monet muodot. Teoksessa Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L., & Ojuri, A., (toim.) 2011. Veitsen terällä – Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 37 – 50.
- Mustola, K. & Pakkanen, J. 2007. Sateenkaari-Suomi. Seksuaali ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Helsinki: LIKE
- Nyqvist, L. 2001. Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 28. Turku: Pallosalama Oy
- Oikeusministeriö. 2009. Pahoinpitelyrikos läheissuhteissa ja työpaikalla. Työryhmämietintö 2009:11. Helsinki: Edita Oy
- Oikeusministeriö. 2010. Lievät pahoinpitelyt virallisen syytteen alaisiksi vuoden 2011 alusta. https://oikeusministerio.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lindrig-misshandel-ska-hora-under-allmant-atal-fran-och-med-ingangen-av-ar-2011 13.5.2018
- Oranen, Mikko (2004) Lapsi ja perheväkivalta. Teoksessa Annlis Söderholm, Ritva Halila, Satu Kivitie-Kallio, Jussi Mertsola ja Sirkku Niemi (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 128–152.
- Peterman, L. M. & Dixon, C. G. 2003. Domestic Violence Between Same-Sex partners: Implications for Counseling. *Journal of Counseling & Development* 81, 40–47.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/j.1556-6678.2003.tb00223.x> 6.2.2018.
- Petilli, A. 2016. Intimate violence in same sex relationships. Teoksessa Giacomo Vicciani (toim.). Domestic and Dating Violence Against LBT Women in EU. 13–25. <https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/research-book-eng.pdf>. 5.1.2018.
- Piispa, M. 2011. Parisuhdeväkivallan todellisuus. Teoksessa Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.) 2011. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 13. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 15–36.
- Piispa, M. & Heiskanen, M. 2017. Sukupuoli ja väkivalta tilastoissa. Miksi tarvitaan tietoa väkivallan yleisyydestä? Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. & Honkatukia, P. (toim.) 2017. Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 68–86.
- Rikosuhripäivystys. 2017a. Särkynyt, muttei rikkoutunut. Lähisuhdeväkivallan uhrin tukeminen – opas Rikosuhripäivystyksen tukihenkilöille. Rikosuhripäivystyksen oppaita 2 (2017).

- Rikosuhripäivystys. 2017b. Rikosuhripäivystys. <https://www.riku.fi/fi/rikosuhripaivystys/> 22.11.2017.
- Ronkainen, S. 2008. Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. Yhteiskuntapolitiikka 73 (2008):4, 388–401.
- Ronkainen, S. 2017. Mitä väkivalta on? Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. & Honkatukia, P. (toim.) 2017. Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 19 – 35.
- Ronkainen, S., Mertala, S. & Karjalainen, A. 2008. Kvalitatiivisuus, kvantitatiivisuus ja sähköinen kyselytutkimus. Teoksessa Ronkainen, S. & Karjalainen, A. (toim.) 2008. Sähköä kyselyyn! Web-kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa. Lapin yliopiston menetelmätieteiden laitoksen tutkimuksia 1. Tutkimusmenetelmät. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino, 17–30.
- SETA. 2016. Seksuaalinen suuntautuminen. <http://seta.fi/seksuaalinen-suuntautuminen/> . 15.8.2017.
- SETA. 2018. Hltgb-historiaa Suomessa. <https://seta.fi/historia/> 3.2.2018.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2010. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112013/URN%3ANBN%3Afi-fe201504223100.pdf?sequence=1>. 17.8.2017.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008. Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Tunnista, turvaa ja toimi. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114420/Julka_2008_9_perhevakivaltatyon_suosituks_verkko.pdf?sequence=1 7.12.2017
- Stanley, J.L., Bartholomew, K., Taylor, T., Oram, D. & Landolt, M. 2006. Intimate Violence in Male Same-Sex Relationships. Journal of Family Violence 21, 31–41. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs10896-005-9008-9.pdf> 6.2.2018
- Tilastokeskus. 2017. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta 2016. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/rpk/2016/15/rpk_2016_15_2017-05-31_tie_001_fi.html . 24.1.2018.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017a. Parisuhdeväkivalta. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde/parisuhdevakivalta. 15.8.2017.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2017b. Kunnilla on velvollisuus tehdä ehkäisevää väkivaltatyötä. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/kunnilla 3.12.2017.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.
- Varjo-hanke (2012-17). 2017. Esite.
- Vikman, M. 2011. Väkivaltaa rakkauden varjolla, parisuhdeväkivalta homo- ja lesbosuhteissa. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Pro gradu-tutkielma. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/89426/gradu00110.pdf?sequence=1>. 23.7.2017.
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus

Väisänen, T. 2017. Seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin ja seksin sanastoa. Pirkanmaan Seta ry.
<http://www.pirkanmaanseta.fi/seksuaalisen-suuntautumisen-sukupuoli-identiteetin-ja-seksin-sanastoa/>

Kysely saate- ja loppusanoineen

Kysely parisuhdeväkivallasta seksuaalivähemmistöihin kuuluville ihmisille

Sivu 1

Kysely parisuhdeväkivallasta seksuaalivähemmistöihin kuuluville ihmisille

Kuulutko seksuaalivähemmistöön ja oletko kokenut väkivaltaa ollessasi parisuhteessa samaa sukupuolta olevan kumppanin kanssa?

Olen neljännen vuoden sosionomiopiskelija Karelia-ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyönäni selvitystä samaa sukupuolta olevien ihmisten parisuhdeväkivallasta, siihen haetusta avusta ja kokemuksista apua tarjoavien tahojen kohtaamisesta. Kyselykohderyhmänä ovat parisuhdeväkivaltaa kokeneet, seksuaalivähemmistöihin kuuluvat yli 16-vuotiaat henkilöt.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Rikosuhripäivystyksen (RIKU) Itä-Suomen aluetuimisto ja opinnäytetyön tuloksia voidaan käyttää RIKUn palvelujen kehittämiseen seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten tarpeita huomioivaksi.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja siihen voi vastata vain kerran. Vastaukset tallennetaan nimettömänä ja niitä käsitellään luottamuksellisesti. Voit lopettaa osallistumisen missä tahansa vaiheessa ja pyytää vastauksiasi poistettavaksi.

Kyselyn lopussa on yhteystiedot Rikosuhripäivystyksen, Kriisikeskuksen ja Nollalinjan auttavien puhelimiin, jos aiheen pohtiminen herättää tunteita tai ajatuksia joiden käsittelyyn tarvitset tukea.

Kysely on avoinna vastattavaksi 14.3.-10.4. välisen ajan.

Jokainen vastaus on tärkeä palvelujen kehittämiseksi ja opinnäytetyön onnistumiselle.

Kyselyn toteuttaja

Merja Saarelainen
merja.saarelainen@edu.karelia.fi

Sivu 2

Kyselyn eteneminen

Kysely muuttuu valintojesi perusteella. Kysymysten numerointi ei välttämättä ole vastaajalle järjestelmällisesti etenevä. Voit keskeyttää kyselyyn vastaamisen ja jatkaa vastaamista myöhemmin ottamalla talteen kyselyn oikeassa yläkulmassa olevan keskeytyskoodin.

Kyselyssä on monivalintakysymyksiä sekä tilaa vastata ja kertoa omin sanoin kysymykseen liittyvistä kokemuksista, ajatuksista ja tunteista. Tähdellä merkityt kysymykset ovat pakollisia kysymyksiä.

Kysely ilmoittaa ennen päättymistä mahdollisuudesta palata vielä muuttamaan tai poistamaan vastauksia. "Loppu"-valinnan jälkeen kyselyyn ei voi enää palata.

Kyselyyn on mahdollista vastata vain kerran.

Osa 1. Pohjatietoja parisuhteessa koetusta väkivallasta tai sen uhkasta.

1. Oletko kokenut väkivaltaa tai sen uhkaa parisuhteessa samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa? *

kyllä
ei

Olet vastannut edelliseen kysymykseen, ettei sinulla ole kokemuksia parisuhdeväkivallasta parisuhteessa samaan sukupuoleen. Näin ollen et kuulu kyselyn kohderyhmään ja kysely päättyy. Kiitoksia mielenkiinnostasi!

Palautteja kommentit: merja.saarelainen@edu.karelia.fi (Palautetta ja kommentointia voidaan hyödyntää opinnäytetyössä).

2. Oletko kokenut väkivaltaa tai sen uhkaa yhdessä tai useammassa parisuhteessa samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa? *

Yhdessä parisuhteessa
Useammassa parisuhteessa

3. Mikä oli parisuhteen muoto väkivallan kokemusten aikana? *

Jos olet kokenut väkivaltaa tai sen uhkaa useammassa kuin yhdessä parisuhteessa, käytä myös silloin vastausta "Jokin muu" ja kerro parisuhteiden muodoista omin sanoin.

Seurustelusuhde
Avoliitto
Rekisteröity parisuhde
Avoliitto
Jokin muu

4. Miten kauan viimeisimmästä väkivalta kokemuksesta tai uhan kokemuksesta on aikaa? *

Alle 1 kuukausi
1-6 kuukautta
7-12 kuukautta
Yli vuosi

5. Miten usein väkivaltaa tai väkivallalla uhkailua on tapahtunut? *

Päivittäin
Viikoittain
Kuukausittain
Harvemmin

Halutessasi, voit kertoa omin sanoin väkivallan tai sen uhan toistuvuudesta.

Osa 2. Millaista väkivaltaa olet kokenut?

Kyselyn tässä osiossa tarkastellaan parisuhteessa koettuja väkivallan eri muotoja. Voit valita jokaisessa kysymyksessä yhden tai useamman vaihtoehdon. Tämän lisäksi voit kertoa kokemuksistasi omin sanoin.

6. Oletko kokenut parisuhteessa fyysistä väkivaltaa? *

Ei, en ole kokenut fyysistä väkivaltaa
Revitty, tönäisty, tukistettu tai läimitty
Lyöty nyrkillä tai kovalla esineellä
Potkittu
Estetty liikkumasta tai tartuttu kiinni
Kuristettu tai yritetty kuristaa
Lyöty teräaseella tai ammuttu
Jotain muuta, mitä

Halutessasi voit kertoa enemmän kokemastasi fyysisestä väkivallasta ja sen herättämistä tunteista.

7. Oletko kokenut parisuhteessa henkistä väkivaltaa? *

Ei, en ole kokenut henkistä väkivaltaa
Kohdeltu halventavasti tai nöyryyttävästi
Eristetty sosiaalisesti
Kontrolloitu tai säädelty tekemisiäni tai sanomisiäni
Painostettu henkisesti
Kiristetty minulle tärkeillä asioilla
Arvosteltu tapaasi olla nainen, mies, homo, lesbo, bi jne.
Väkivallan tekijä uhkaa satuttaa itseään, muita perheenjäseniä tai lemmikkejä
Jotain muuta, mitä

Halutessasi voit kertoa enemmän kokemastasi henkisestä väkivallasta ja sen herättämistä tunteista.

8. Oletko kokenut parisuhteessa seksuaalista väkivaltaa? *

Ei, en ole kokenut seksuaalista väkivaltaa
Arvosteltu kehoa tai seksuaalista käyttäytymistä
Pakotettu seksuaaliseen kanssakäymiseen (esim. sovinnon vuoksi, et ole voinut kieltäytyä pelon vuoksi)
Koskettu tavalla joka aiheuttaa pelkoa tai kipua
Satutettu seksin aikana
Kieläydytty turvaseksistä
Raiskattu
Jotain muuta, mitä

Halutessasi voit kertoa enemmän kokemastasi seksuaalisesta väkivallasta ja sen herättämistä tunteista.

9. Oletko kokenut parisuhteessasi taloudellista väkivaltaa? *

Ei, en ole kokenut taloudellista väkivaltaa
Kontrolloitu rahan käyttöäni
Pakotettu käyttämään rahaa kumppanin kuluihin (laskuihin, velkoihin, hankintoihin)
Anastettu omaisuutta
Otettu velkaa nimiini (tietäen tai tietämättäsi)
Jotain muuta, mitä?

Halutessasi, voit kertoa enemmän kokemastasi taloudellisesta väkivallasta ja sen herättämistä tunteista.

10. Jos parisuhteesi on päättynyt, oletko kokenut parisuhteen päättymisen jälkeistä vainoa? *

Ei, en ole kokenut suhteen päättymisen jälkeistä vainoa
Toistuvia, ei toivottuja yhteydenottoja
Häiriköintiä (esim. perättömien tietojen levittäminen)
Pelottelua, uhkailua tai väkivaltaa
Seuraamista tai tarkkailua
Omaisuuden vahingoittamista tai tuhoamista
Jotain muuta, mitä

Halutessasi voit kertoa enemmän kokemastasi vainosta ja sen herättämistä tunteista.

Osa 3. Avun hakeminen

Kyselyn tässä osiossa tarkastellaan väkivaltaan haetun avun väyliä. Avun tarjoajat on jaettu epäviralliseen ja viralliseen tahoon. Voit valita yhden tai useamman vastausvaihtoehdon ja lisäksi halutessasi kertoa omin sanoin keinoistasi hakea apua tilanteeseen. Voit myös kuvailla hakemaasi ja saamaasi apua tai toiveita siitä, millaista apua olisit tarvinnut.

11. Oletko hakenut apua virallisilta tahoilta kumppanisi väkivaltaisen käytöksen takia? *

kyllä
ei

12. Olet hakenut apua virallisilta tahoilta, millaista apua olet hakenut?

Ottanut yhteyttä auttaviin puhelimiin tai internetpalveluihin (esim. Nollalinja, Naisten Linja, Kriisipuhelin, Rikosuhripäivystys, Lyömätön Linja, Nettiturvakoti jne.)

Käyttänyt terveydenhuollon palveluja

Ottanut yhteyttä poliisiin

Ottanut yhteyttä sosiaalityön palveluihin (esim. perhetyö, lastensuojelu, turvakoti)

Hakeutunut parisuhdepalveluihin (esim. parisuhdeterapiaan)

Ottanut yhteyttä muuhun tahoon, mihin?

12 b. Millaista apua koit saaneesi näiltä tahoilta?

12 c. Millaista apua tai tukea olisit toivonut näiltä tahoilta?

12 d. Voit halutessasi kertoa omin sanoin avun hakemisen kokemuksista virallisilta tahoilta.

13. Oletko hakenut apua epävirallisilta tahoilta kumppanisi väkivaltaisen käytöksen takia? *

kyllä
ei

14. Olet hakenut apua epävirallisilta tahoilta kokemaasi parisuhdeväkivaltaan, millaista apua olet hakenut?

Ottanut yhteyttä perheeseen

Ottanut yhteyttä ystäviin tai tuttaviiin

Etsinyt tietoa tilanteeseen internetistä

Etsinyt vertaistukea internetin keskustelupalstoilta

Jotain muuta, mitä?

14b. Millaista apua koit saaneesi näiltä tahoilta?

14 c. Millaista apua tai tukea olisit toivonut näiltä tahoilta?

14 d. Voit kertoa omin sanoin avun hakemisen kokemuksistasi epäviralliselta taholta.

15. Onko kokemastasi parisuhdeväkivallasta tehty rikosilmoitus? *

Kyllä, poliisin toimesta on kirjattu rikosilmoitus

Kyllä, olen itse tehnyt rikosilmoituksen

Kyllä joku muu on tehnyt rikosilmoituksen

Ei, väkivallasta ei ole tehty rikosilmoitusta

15 b. Voit halutessasi kertoa omin sanoin rikosilmoituksen tekemisestä ja siitä heränneistä tunteista ja ajatuksista.

Osa 4. Millaiset asiat ovat estäneet avun hakemista

Tässä kyselyn osiossa tarkastellaan asioita, jotka ovat estäneet tai hidastaneet avun hakemista kumppanin väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Voit valita yhden tai useamman vastausvaihtoehdon ja lisäksi kertoa omin sanoin esteistä avun hakemiselle.

16. Jos et ole hakenut apua kumppanisi väkivaltaisen käyttäytymisen vuoksi, miksi? *

Olen hakenut apua kumppanin väkivaltaiseen käyttäytymiseen

En kokenut tarpeelliseksi

Häpesin tapahtunutta

En tiennyt mistä voisin hakea apua

Ajattelin, ettei kukaan usko minua

Tapahtunut oli yksi satunnainen kerta

Pelkäsin seurauksia asian ilmitulosta

Jokin muu syy, mikä

Voit kertoa omin sanoin syistä, miksi et ole hakenut apua tilanteeseen tai mitkä ovat olleet avun hakemista hidastavia tekijöitä.

17. Koet seksuaalisen suuntautumisesi vaikuttaneen negatiivisesti sinun avun hakemiseesi? *

kyllä

ei

18. Koet seksuaalisen suuntautumisesi vaikuttaneen negatiivisesti avun hakemiseen. Millaisia asioita siihen liittyy?

Voi vaikuttaa koko hlbt-yhteisöön negatiivisesti

En halunnut tapauksen tulevan ystäväni tietoon

Uskon, ettei minua olisi otettu vakavasti seksuaalisen suuntautumisen vuoksi

En halunnut ilmaista seksuaalista suuntautumistani

Kokemus tai uskomus auttavien tahojen puutteellisesta tietämyksestä seksuaalivähemmistöistä

Kokemus tai uskomus auttavien tahojen asenteesta seksuaalivähemmistöjä kohtaan

Jotain muuta, mitä?

Voit halutessasi kertoa omin sanoin seksuaalisen suuntautumisen vaikutuksista avun hakemiseen.

19. Jos olet hakenut apua parisuhdeväkivaltaan, koetko seksuaalisen suuntautumisen vaikuttaneen negatiivisesti kohtaamiseen auttavien tahojen kanssa? *

Kyllä

Ei

En ole hakenut apua

20. Olet hakenut apua parisuhdeväkivaltaan ja kokenut seksuaalisen suuntautumisen vaikuttaneen negatiivisesti kohtaamiseen auttavien tahojen kanssa. Kyllä, koin että

Kokemustani vähäteltiin

Minua ei otettu vakavasti

Väkivaltaan ei suhtauduttu vakavasti sukupuolten tuoman "tasaväkisyyden" vuoksi

Auttava taho hämmentyi tilanteesta

Muuta, mitä?

Voit kertoa omin sanoin kohtaamisesta auttavien tahojen kanssa.

21. Vapaa sana. Voit halutessasi kertoa lisää parisuhdeväkivallan kokemukseen liittyvistä asioista, jotka eivät tulleet lomakkeessa aiemmin esiin.

Osa 5. Perustiedot

22. Ikä

16 - 29
30 - 39
40 - 49
50 - 59
Yli 60 vuotta

23. Sukupuoli

Cis-mies (koettu sukupuoli-identiteetti vastaa syntymässä määriteltyä sukupuolta)
Cis-nainen (koettu sukupuoli-identiteetti vastaa syntymässä määriteltyä sukupuolta)
Transmies (syntymässä naiseksi määritelty henkilö, joka ei koe määritettyä sukupuolta omakseen)
Transnainen (syntymässä mieheksi määritelty henkilö, joka ei koe määritettyä sukupuolta omakseen)
En halua määritellä
Muu

24. Seksuaalinen suuntautuminen

Homo
Lesbo
Bi
Panseksuaali
Ei-hetero (muut kuin homo, lesbo, bi tai pan)
Hetero
Muu

25. Onko / oliko sinulla lapsia väkivaltaisen parisuhteen aikana?

Ei
Kyllä, yhteisiä lapsia kumppanin kanssa
Kyllä, lapsia jotka eivät ole / olleet yhteisiä kumppanin kanssa
Muuta

26. Asuinalue / maakunta *

Ole hyvä ja valitse...

Sivu 30

Voit vielä palata kyselyssä taaksepäin ja tarkastella tai muuttaa vastauksiasi. "Loppu"- nappia painamalla kysely päättyy ja tallentuu, etkä voi enää muuttaa vastauksiasi.

Jos kysely ja siihen vastaaminen herättävät sinussa kielteisiä tunteita tai ajatuksia joista haluat puhua, voit ottaa yhteyttä mm. seuraaviin tahoihin:

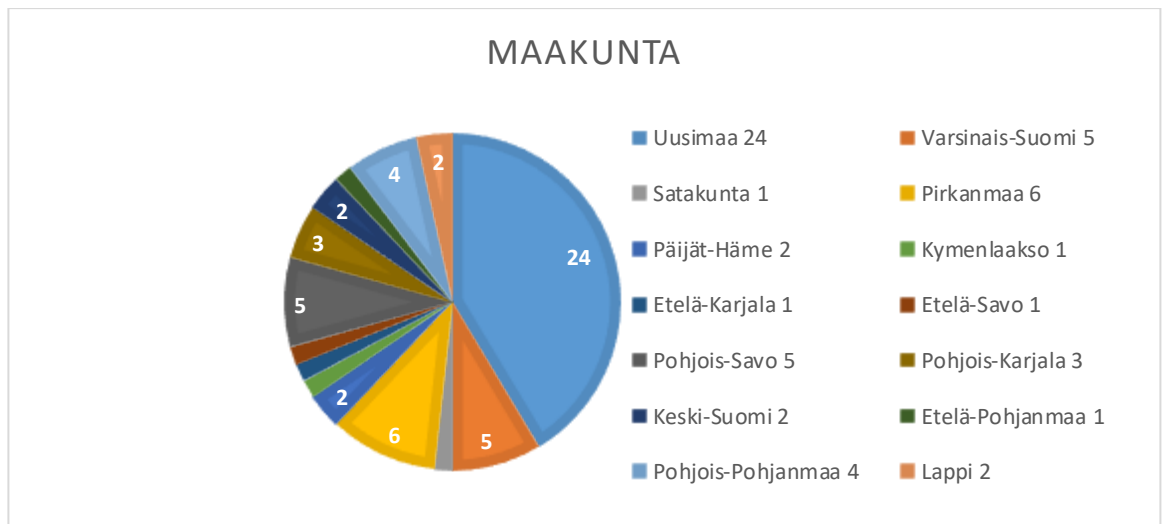
Valtakunnallinen kriisipuhelin 010 195 202. Avoinna arkisin 9.00 - 7.00, viikonloppuisin ja juhlapäivinä 15.00-7.00.

Nollalinja - auttava puhelin lähisuhdeväkivaltaa kokeneille 080 005 005. Avoinna ympäri vuorokauden, vuoden jokaisena päivänä. www.nollalinja.fi

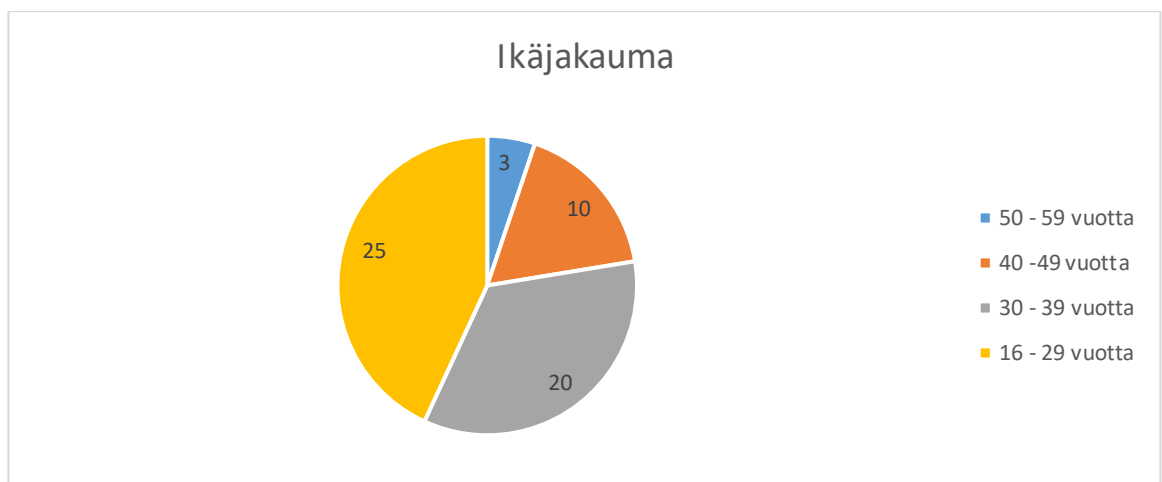
Rikosuhripäivystys - Auttava puhelin 116 006. Ma-ti 13.00 - 21.00, ke-pe 17.00-21.00. Ruotsiksi keskiviikkoisin 13.00 - 17.00. Myös chat-palvelu.

Kiitos osallistumisestasi kyselyyn ja opinnäytetyöhöni. Antamasi aika on ollut opinnäytetyön onnistumiselle arvokasta.

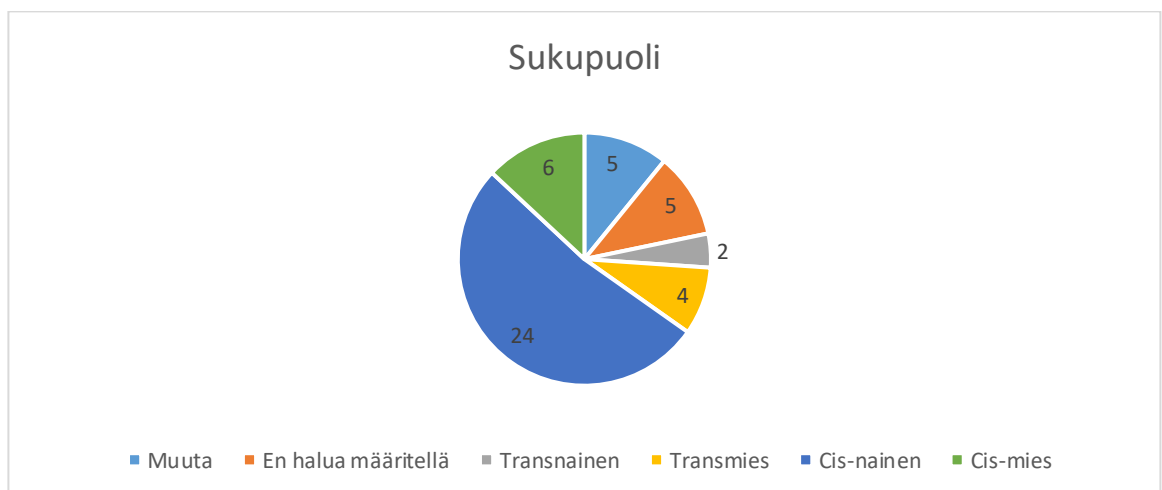
merja.saarelainen@edu.karelia.fi

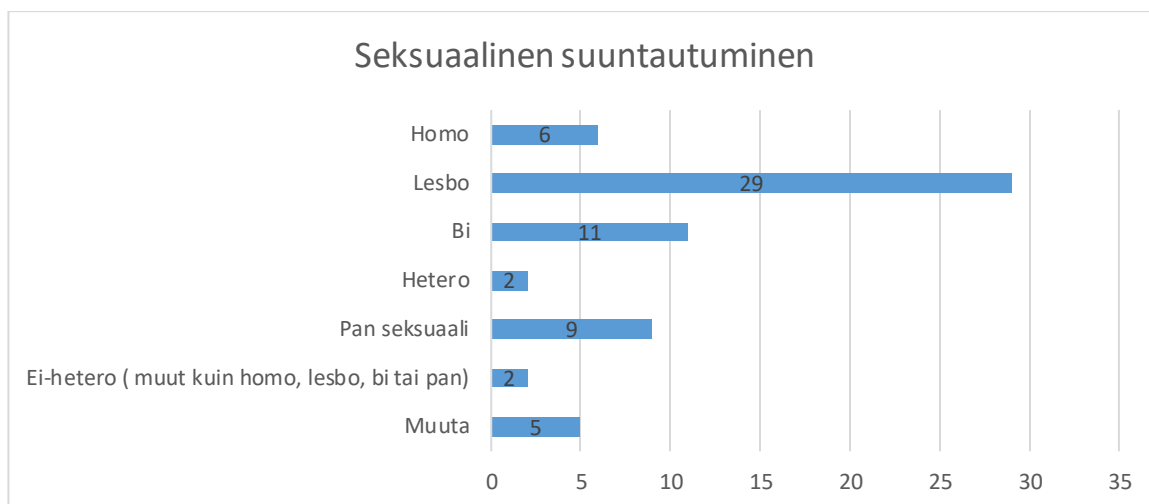
Kuvio 2. Asuinalue

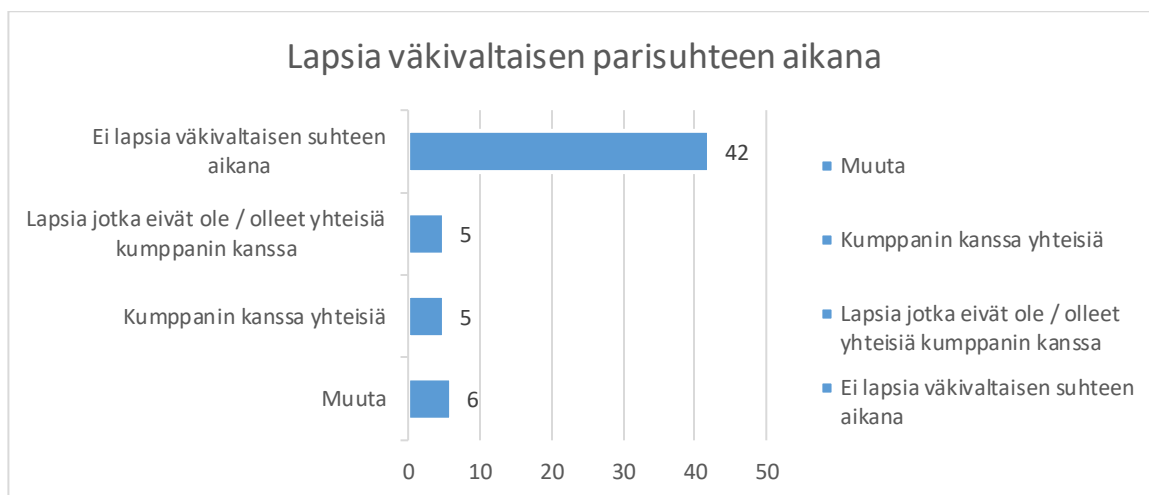
Kuvio 3. Ikäjakauma

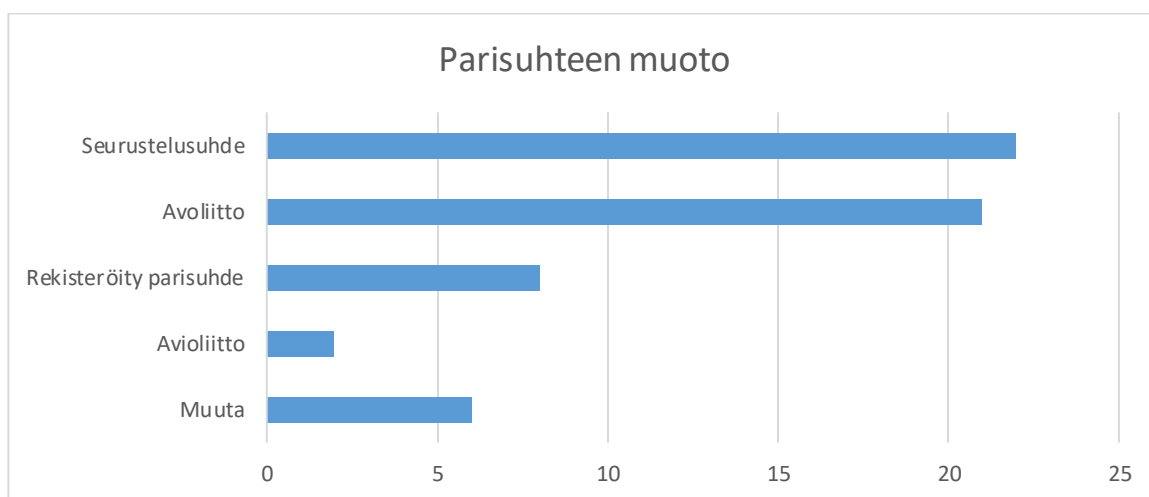
Kuvio 4. Sukupuoli

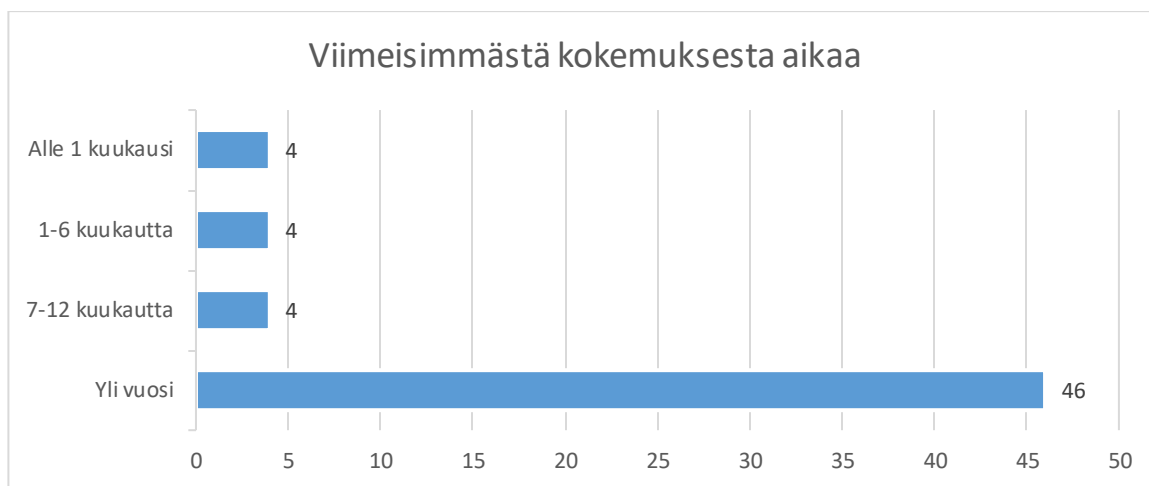
Kuvio 5. Seksuaalinen suuntautuminen

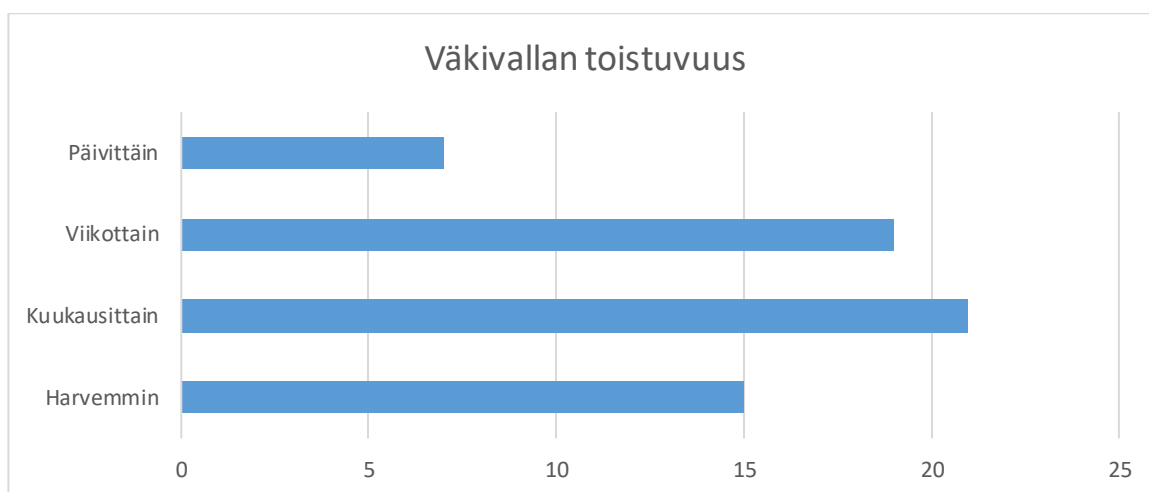
Kuvio 6. Lapsia väkivaltaisen parisuhteen aikana

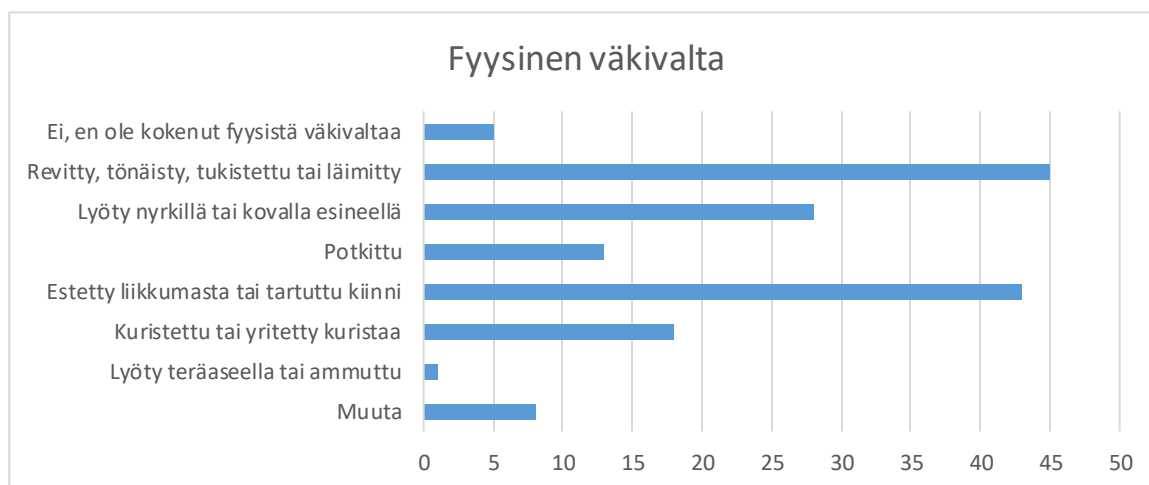
Kuvio 7. Parisuhteen muoto

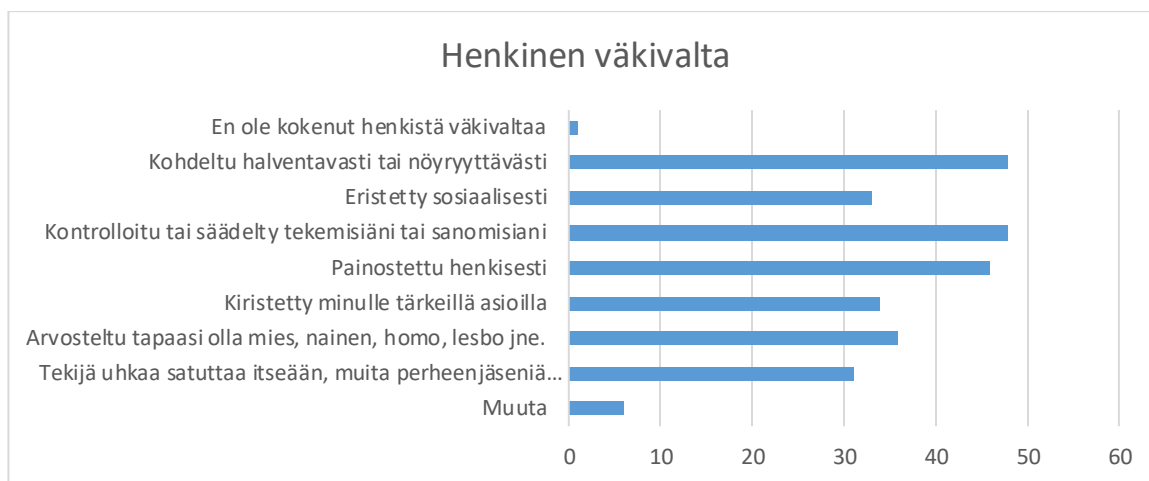
Kuvio 8. Viimeisin väkivallan kokemus

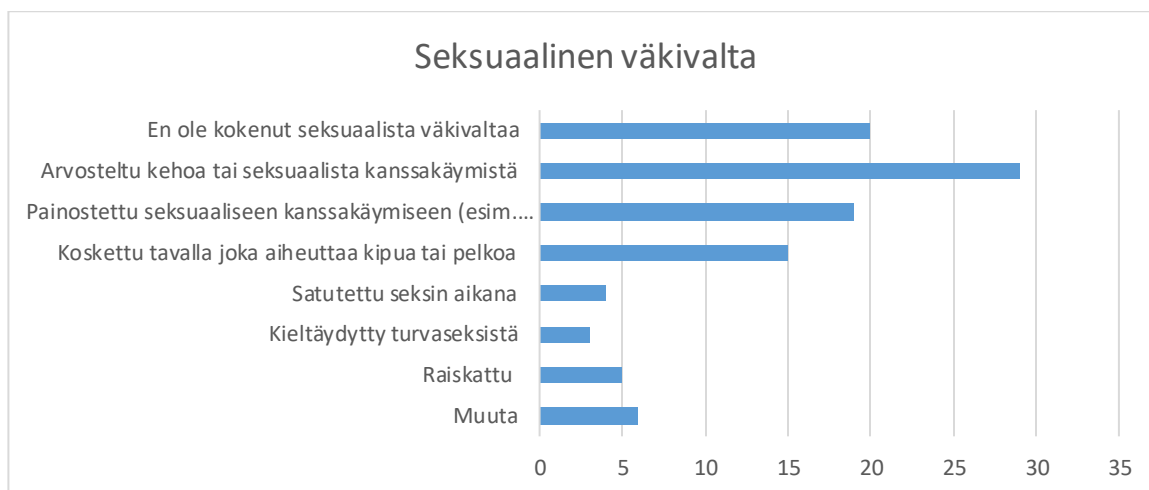
Kuvio 9. Väkivallan toistuvuus

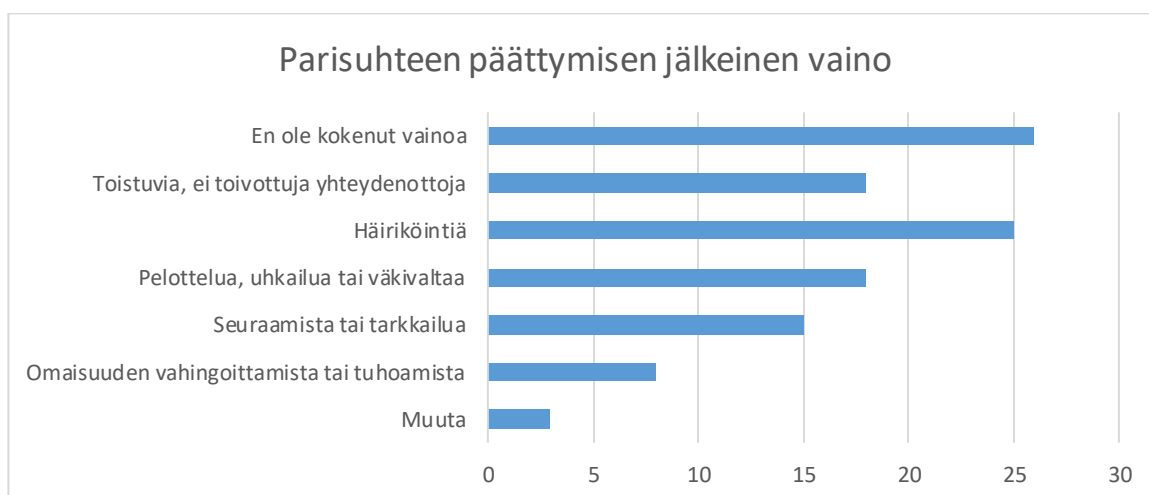
Kuvio 11. Koetun fyysisen väkivallan muotoja

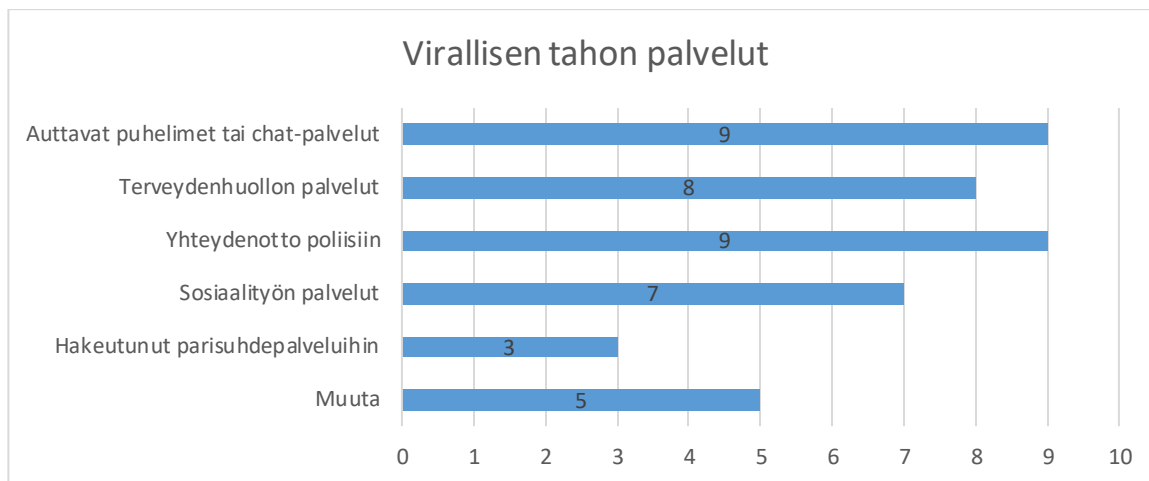
Kuvio 12. Koetun henkisen väkivallan muodot

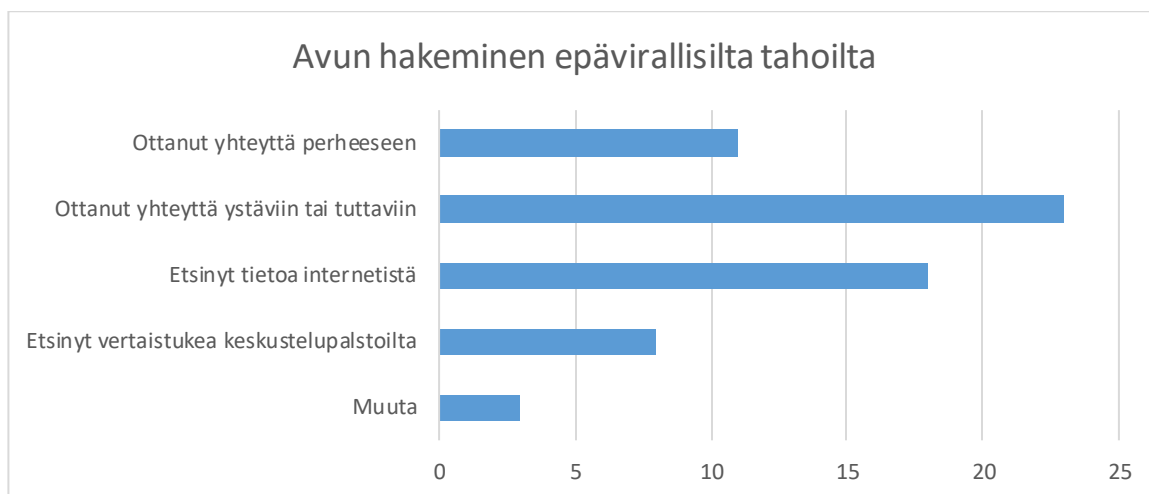
Kuvio 13. Seksuaalisen väkivallan kokemukset

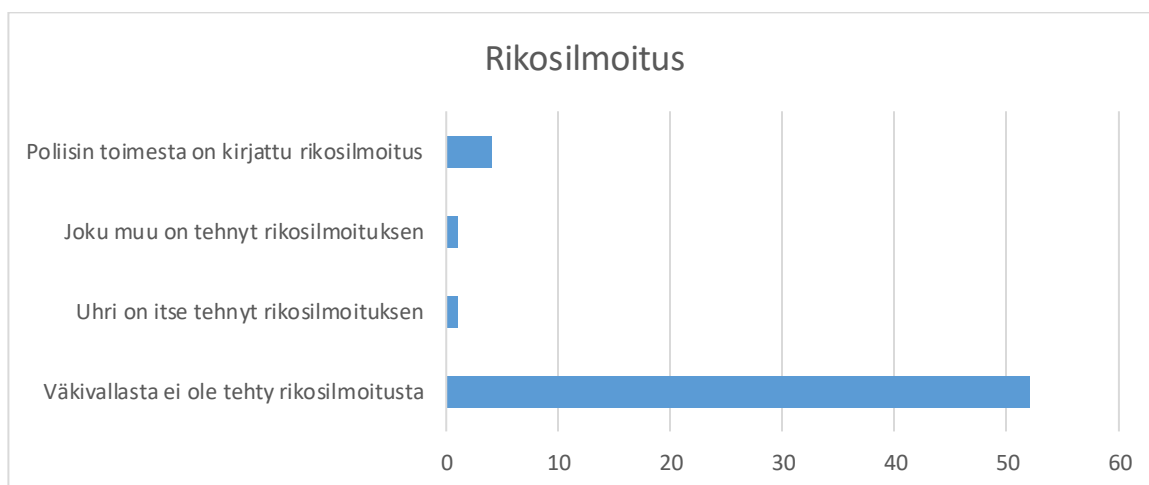
Kuvio 14. Koetun vainon muodot

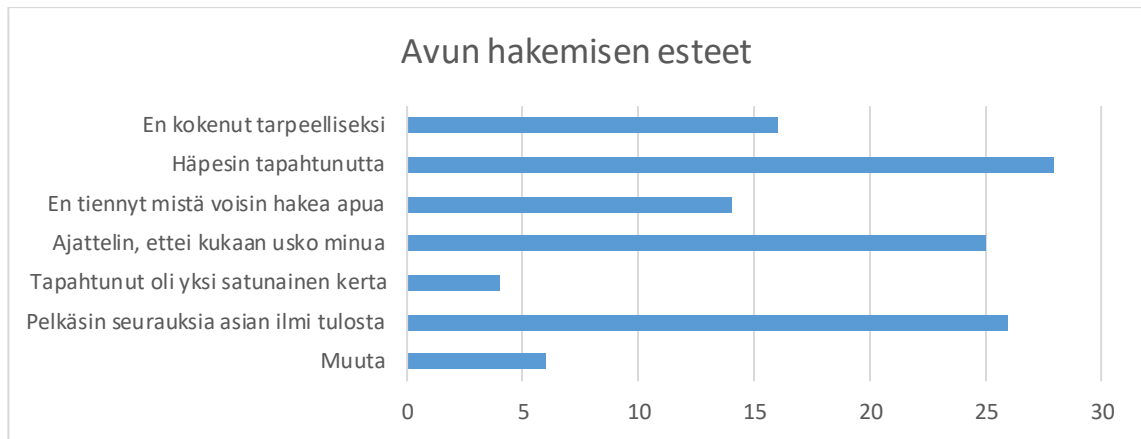
Kuvio 16. Viralliset tahot joista haettu apua

Kuvio 17. Epäviralliset tahot joista haettu apua

Kuvio 18. Parisuhdeväkivallasta tehdyt rikosilmoitukset

Kuvio 19. Avun hakemisen esteet